

Qızıl Səhifələr

*Azərbaycan Xalqının Milli Azadlıq Yolunda
Mübarizəsi Tarixindən*

Mir Cəfər Pişəvəri

*Azərbaycan Demokrat Firqəsi Mərkəzi Komitəsinin Sədri və
Azərbaycan Milli Hökumətinin Baş Vəziri*

Təbriz- Elmiyyə Mətbəəsi 1946 – 1324

Dördüncü Bölüm

(dörd bölümdə hazırlayan: açıqsöz)

Dördüncü bölümün dizini

(dörd bölümde hazırlayan: açıqsöz)

Xalq Qayğısı İşimizdə Birinci Yer Tutmalıdır

Bara Deyil Böyük Xəyanətin Kiçik Təzahüratındandır

Əziz Həmvətənlər!

Buludlar Çəkilir Fəzalar İşıqlanır

Qardaş Qani Tökülməsin

Məclisi Milli Təşkili Münasibətilə

Azərbaycan Heyət Milli Nümayəndələrin Mərkəzi Nümayəndəsi Ağayi Bəyat ilə Mülaqat
Və Müzakirələri

Mərkəzi Hökumət Nümayəndəsi ilə Aparılan Danışıqlar Haqqında

Azərbaycan Məclis Müəssisən Millisinin Bəyaniyyəsi

Azərbaycan Millətinə və Ümum İran Xalqına!

Məclis Milimizdən Nə Gözlənilir

Azərbaycan Məclis Millisində

Azərbaycan Milli Dövlətinin tərkibi

Azərbaycan Milli Hökumətinin Proqramı

Azərbaycan Milli Dövlətinin Elamiyyəsi

Azərbaycan Məclisi Millisinin Daxili Nizamnaməsi

Azərbaycanın Daxili Dövlət Rəisi ilə Təbriz Padigani Fərmandehi Arasındakı Qərardadın Mətni

Təbriz Padigani Öz Əsləhəsini Yerə Qoydu

3-Cü Ləşgər Sərbazlarının Qaçmağı və Mütəvari Olmağı

Dünən Gecəki Atışmalar

Azərbaycan Maarif Vəzirinin Əmriyyəsi

Təbrizdə Azərbaycan Dövlət Darülfununi Təşkili Haqqında Azərbaycan Milli Hökumətinin Qərarı

Dil haqqında Azərbaycan Milli Hökumətinin Qərarı

Yetim və Sahabsız Uşaqların Tərbiyyəsi Haqqında Azərbaycan Milli Hökumətinin Qərarı

Azərbaycan Milli Məclisinin Vilayətlər, Mahallar Və Bölük Əncümənləri Seçgisi Xüsusunda 13 nömrəli Qərarı

Azərbaycan Milli Məclisinin Bələdiyyə Seçgisi Xüsusundakı 14 nömrəli Qərarı

Azərbaycan Milli Hökumətinin Qərarı

Məclis millimizin rəyasət Heyətinə

Məclis Müəssisən və Qanun Əsası Haqqında Məclis Millinin Təsvib Etdiyi Qanun Layihəsi

XALQ QAYĞISI İŞİMİZDƏ BİRİNCİ YER TUTMALIDIR

İşin səri və bərqasa bir surətdə pişrəfti Firqə rəhbərlərinin başlarını elə qatmışdır ki, onlar bəzi yerlərdə əsas vəzifələri olan xalq qayğısını də yadlarından çıxarmağa məcbur olmuşlar. Jandarmların cahilənə hərəkətlərinin gözlənilməyən bir şəkildə artması da quz balayı quz olub Firqə əfkar ümumisini tamamilə öz təbii yolundan kənara çəkməkdə dir.

Bu naxoşluq hərgiz Firqəmizin xeyrinə deyildir. Elin qeydinə qalib onun gündəlik ehtiyacını düşünməyən siyasi işçi heç vaxt xalqa rəhbərlik edə bilməz. Elə rəhbərlik edən Firqə üzvləri gərək heç bir zaman bu həqiqəti yaddan çıxarmasınlar. Elin dabanı qızışib aqlıq, susuzluq, isti, soyuq düşünmədən irəli gedir. Bir an əvvəl öz məqsədinə yetişmək istir. O artıq ayrı məxsusən ani ehtiyaclar barəsində düşünə bilmir. Yürüş axırda onu yorub məyus edə bilər. Ona görə rəhbərlər bu xətdən qəflət etməməlidirlər. Xalqın çörəyi, asayışı və əmniyyəti barəsində düşünmək onların borcudur. Çünki onlar xalqın başı hesab olunurlar.

Ən ağır, ən müşkül, ən ciddi mübarizə zamanında belə Firqə başçıları özlərinin bu böyük vəzifələrindən qəflət edə bilməzlər. El olsun ki, öz məqsədinə çatmaq üçün qanı isti olduğu halda bir şey fəda etsin. Vəli mübarizə yüngülləşdikdən sonra o ani və gündəlik ehtiyaclarını düşünəcək, onun rəf edilməsini başçılardan tələb edəcəkdir.

Yerlərdə xalqın müqəddəratını elə alan Firqəçilər də gözlərini açıb bu həqiqəti olduğu kimi görməli və ona münasib tədbirlər düşünməlidirlər.

Doğrudur Firqə kənd qiyamını idarə etmir. Doğrudur Firqənin yerli başçılarına dövlət idarələrinin işlərini öz öhdələrinə götürmək qadağan edilmişdir. Bununla belə baş verən bütün hadisələrə firqə qabağında başçılarımız cavab verməlidirlər. Firqə rəhbərləri gərək var qüvvələri ilə çalışıb əlinə silah alan kəndlini öz yolundan çıxıb əmniyyəti xələldar etməkdən saxlasınlar. Onu təbliğ etmək və başa salmaq vasitəsi ilə, pis iş görmək, xalqın mal və canına təcavüz eləmək fikrindən çəkindsinlər.

Ticarət məsələsi bizim üçün həyat və mümat məsələsidir. Firqəmiz heç vaxt ticarət yollarının kəsilməsi ya teleqraf və post rabitələrinin qırılmasına tərəfdar deyildir. Yerli Firqə başçıları bu siyasəti hərgiz pozmayacaqlar.

Doğrudur Azərbaycandan buğda, un, ət və yağ kimi zəruri şeylərin çıxardılmamasına biz də tərəfdarıq. Bu Azərbaycan üçün həyati bir mövzudur. İşsizlik və əlacsızlıqdan şəhərlərimizi tərk edib getməyə məcbur olan xalqı bir də qəhətlik və bahalıq ilə fəlakətə salmaq olmaz. Leykən bu sadə və təbii tədbirə ümumiyyət vermək qəflət bir işdir.

Məsələn badam, parça, xüskəbar, şüşə və sair ticarət mallarının qabağını kəsmək olmaz və buna yol verilməməlidir. Ticarət olmasa xalq daha fəna bir hala düşər. Bərəks biz gərək çalışaq şəhərlərimizə pul gəlsin, elin zəhmət və rənci sayəsində tolid olan ticarət mallarımıza geniş bazarlar tapılsın. Biz bunun xilafına rəftar edən cahil adamları Firqə rəhbərliyi ki, səhldir Firqə üzvlüyünə də layiq görmürük.

“Nənəm mənə kor dedi, hər yetənə vur dedi” ilə iş keçməz. Başçı gərək öz gördüyü işin aqibətini və nəticəsini düşünsün. Ya əgər özünü düşünməyə və təsmim tutmağa qadir görmürsə özündən yuxarı olan

mərkəzi komitədən soruşsun. İndi Firqəmiz bir millətə rəhbərlik edir. Ona hər bir işdən əvvəl dəmir kimi intizam lazımdır. Firqə dəsturunu pozanlar ilə amansız bir surətdə rəftar edilməlidir.

Təşkilatımız vahid bir insan kimi hərəkət edib vahid bir yol ilə getməlidir. Başlı başına ola bilməz.

Xalqın mal və canına təcavüz etmək olmaz.

Firqənin əmr və qərarı olmadan heç bir təza işə əl vurmaq yaramaz.

Boynu yoxunluq. Bəd məstlik və sair alçaq hərəkətlərə imkan verilə bilməz. Xalq qayğısı dediyimiz sözün mənası budur.

Mir Cəfər Pişəvəri

(“Azərbaycan” şumarə 70, azər 13, dekabr 4)

BARA DEYİL BÖYÜK XƏYANƏTİN KİÇİK TƏZAHÜRATINDANDIR

Yekşənbə günü axşam Göy Məçid yanında qurulan qanlı səhnəni bəziləri bara hesab edib deyirlər ki, bu faciəni vücuda gətirənlər öz canlarının qorxusundan atəş açmağa əmr vermişlər.

Bu doğru deyildir. Tehran radiosunun xəbarına qulaq asanlar bilirlər ki, neçə dəfə sərələşgər Ərfəin işarəsilə mərmuz və xainanə fərmanlar verilmişdir. Haman gün nahar çağı təkrar edilən sərih və aşkar fərmanı da radio xəbərlərini eşidənlər qədən unutmamışlar. Bu xəbər müstəqimən atəş fərmanı olduğu da bəllidir. Bu fərman ilə axşam ittifaq düşən hadisənin müstəqim rəbitəsi vardır. Binaünəleyh Azərbaycanın əmniyyəti və asayişini ixlal etmək üçün çəkilən xainanə nəqşədə bu əməli bir başlanğıc hesab etmək olar.

Hadisə ittifaq düşən zaman şəxsi libas geyinib şah Hüseyn dəstəsini idarə edən əfsərlər də xalqın nəzərindən məxfi qalmamışdır.

Vəhrəmə ilə Dirəxşani bu vasitə ilə şəhərə aşıb salmaq və azadixahları təhdid etmək üçün bir ox ilə iki nişan vurmaq istəmişlər. Vəli onlar o qədər cahil, o qədər düşüncəsiz, o qədər nalayiq adamlarıdır ki, mühit və zaman və məkanı əbədən anlamağa nail ola bilmirlər.

Biz vaxtında sərəhəng Humayun və başqa jandarm rəislərinə şəfahən və kətbən təzəkkür vermişik ki, sizin başladığınız siyasət xətərnəkdir. Kəndlini soyub, üzüb, dağıtmaq xeyrizə tamam olmaz. Qardaş qanı tökmək zəminəsi hazırlamayın.

Onlar elə fikir edirdilər ki, biz qorxuruq ya onlar ilə ədavətimiz vardır. Ona görə kor tutduğunu buraxmaz məsəli məcibincə öz vəhşiyənə hərəkətlərini daha da şiddətləndirmək və xalqı fişar altında qoymağı bizim bitərəfanə nəsihətlərimizi qəbul etməyə tərcih verdilər. Bu səbəbə kəndli cana doyub ayağa qalxdı və jandarm bəsatını sadə bir təkən ilə bütün Azərbaycan kəndlərindən süpürüb eşiyə tökməklə özünü onun zülm və əsarətindən nicat verməyə müvəffəq oldu.

Vərham ilə sərbəst Dirəxşani dh zənn olunur sərbəst Humayun yolu ilə getmək istirlər və illa silahsız sadə və bialayış əhalini müsəlsələ bağlamağın mənəsi yoxdur.

Əgər mərkəzi hökumət bu kimi alçaq və xainanə siyasətlərə xatəmə verməz isə iş çox pis yerə çəkə bilər. Bu surətdə tamam məsuliyyət onların öhdəsinədir.

Ətrafdan aldığımız məlumata görə şəhər öz hüququnu müdafiə etmək üçün qiyam edən Fədai dəstələri tərəfindən şiddətli bir surətdə mühasirə halındadır. Sadə bir atəş böyük bir hadisə vücuda gətirə bilər. Firqəmiz xalq ilə yaxından təmasda olduğu üçün onun ruhiyyəsinə kamilən aşınadır. Ona görə od ilə oynayanları xəbərdar edib onlara başladıklarını oyunun xəterini anlatmağı özünə vəzifə bilir.

Yekşənbə gününün gecəsi bir günahsız Azərbaycanlı öldürülüb 11 nəfər isə yaralanmışdır. Vərham ilə Dirəxşani müstəqimən bu cinayətə xalq məhkəməsi qabağında cavab verəcəklər. İndi Azərbaycan xalqının düşünən başı və müqtədir Milli Hökuməti vardır. Onun qanını bu asanlıq ilə tökmək olmaz.

Radio vasitəsi ilə atəş fərmanı verən Tehran və onu Azərbaycanda icra edən yalançı pəhləvanlar öz təkliflərini anlasınlar. Xalq intiqam çəkməkdən sərfinəzər edə bilməz. Təbrizdə 17 azər yaratmaq olmaz. İndi Azərbaycan xalqı ayaq üstədir, onu dizə çökdürməyə vadar etmək istəyən oğlanların anaları ağlar qalar. Azərbaycanlı öz haqqını özünün əzm və iradəsi sayəsində almış öz Milli Hökumətini vücuda gətirmişdir.

Tehran əgər bu rəşid və qəhrəman milləti Ərfələr, Dirəxşanilər, Vərhramların həva və həvəslərinə qurban vermək istərsə buyursun “bu quy bu da meydan”.

Mir Cəfər Pişəvəri

(“Azərbaycan” şumarə 71, azər 14, dekabr 5)

ƏZİZ HƏMVƏTƏNLƏR!

Bildiyiniz kimi Azərbaycan xalqı öz ehtiyacının təmini üçün Azərbaycandan ərzaq, əgziyə (buğda, yağ və sair xarubar) və zindəganlıq mayehtacının süduruna mümaniət edir.

Heyəti Milliyyə verilən raportlara görə bəzi əşxas hətta malülticarə və xüşkibar və sair əcnasın südurundan da mümaniət edib malülticarə sahiblərini zəhmətə salırlar. Buna görə Heyəti Milliyyə Azərbaycan elan edir ki,

1- Felən Azərbaycandan aşağıda yazılan ərzaqdan sıvay hər cins və malülticarənin göndərilməsi azaddır və heç kəs onların getmə işini mane olmağa haqlı deyildir.

Göndərilməsi məmnu olan ərzaq və əcnas felən bunlardır:

Qəllə (buğda, arpa, un) yağ, kərə, pənim, yumurta, toyuq, ət, qoyun, qaramal.

2- Azərbaycanın daxilində ərzaq və xarubar və malülticarənin həml və nəqli külliyyədən azaddır. Kəndlərdən şəhərlərə həml olunan hər şey azaddır və həmlinə mane olanlar təqib olunacaqlar.

3- Şəhərlərdə və kəndlərdə xalqın moridi ehtiyacı olan xarubar və əğziyə və əcnası ehtikar edənlər Azərbaycan xalqının düşməni sayılıb şədidən təqib və mücazat olunacaqlar. Hər kəs hər ünvan ilə bu dəsturun xilafına iqdam edə, Heyəti Milli tərəfindən təqib və şədidən tənbeh və mücazat olunacaqdır.

Azərbaycn Heyəti Milli Rəisi- Hacı Mirzə Əli Şəbüstəri

1324 cü il, azər, nömrə 5

(“Azərbaycan”, şümarə 70, azər 13, dekabr 4)

BULUDLAR ÇƏKİLİR FƏZALAR İŞIQLANIR

Xalqımızın qəlbindən qalxan şüarlarımız dünyada bomb kimi guruldadı. Bütün ölkələrin radioları biri-birindən aldıqları xəbəri cürbəcür təfsir və təəbir ilə intişar verib bəşəriyyətin əfkarını vətənimizə mətuf etməklə fəzanı qaranlıq və ibham buludları ilə bir surətdə məstur etdi ki, dünyanın böyük dövlətləri belə həyəcana gəlib rəsmi yaddaşları ilə yekdigərinə müraciət etməklə məsələni aydınlaşdırmaq məcburiyyətində qaldılar.

Əlbəttə, bu işdə Tehran irticai mətbuatı və zor ilə iş başına keçən qocalıb əprimiş irtica heykəli, yəni Sədrülşraf kabinəsi, əti, qanı, iliyi və sümükləri biganələrin malı olan sərləşkər Ərfə və onun əəvan- ənsarı böyük rol oynadılar. Faşizm və irtica ruhu ilə tərbiyə edilmiş Anqara radiosu və həmçinin İran irticainın inanılmış köməyi hesab edilən London inspektorları isə onların dəyirmanlarına su tökməklə dünya əfkar ümumisini iğfal etmək, xalqımızı yaraşmayan iftiralar ilə töhmətləndirməyə müvəqqədən nail olan kimi göründülər.

Firqəmizin əzmi, iradə, mətanət və istiqaməti sayəsində, xalq fəzadakı qara buludlara əhəmiyyət verməyib, başladığı böyük işi təqib edib, sözdən işə keçdi. Nəhayət, böyük milli konqremizi təşkil edib, ondan milli bir məclisimüəssisan vücuda gətirməklə dünyanı vəqə olmuş bir əməl müqabilində qoydu.

Bu böyük işdən sonra millət buludları dağıtmaq, puç sözlər və movhum iftiralara böyük bir təkən ilə son qoymaqdan ötrü öz elamiyyəsinə rəsmi surətdə bütün demokratik dövlətlərə, həmçinin Tehranın rəsmi məqamatına göndərib, bu vasitə ilə özünü aləmə tanıdıb. əsas sözlərini dedi. Elamiyəmiz xalqımızın qəlbi kimi saf, sadə, rast və səlis bir dil ilə yazıldığı üçün istər daxildə, istər isə xaricdə dərin bir təsir buraxdı.

Onun mənalı sözləri vasitəsi ilə dünya bildi ki, bizim iddialarımız təbii və tələbatımız qanunidir. Biz asi və şuriştələb deyilik. İran millətinin də istiqlal və təmamiyyəti ilə işimiz yoxdur. Sadə bir surətdə öz evimizin idarəsini öz əlimizə almaq istəyirik. Bu cəhətdən bir- iki müqriz və müfəttin yalançılardan başqa bütün dünya radiolarının ləhni dəyişdi. Hətta bəziləri bizim haqq sözlərimizdən tərəfdarlıq etmək üçün adılanə və münsifanə dəlillər belə bəyan etdilər.

Daxildə isə irticai mətbuatın zəhərli intişararı gündən- günə zəifləşib, bitərəf və azadixah ruznamələr həqiqətin üstünü açmaqla öz milli vəzifələrini əncam verir və bizim milli işimizi xalqa tanımaq istəyirlər.

Azadlıq və demokratiq əsaslarına vəfadar olan Cibheyi Azadi ruznamələri ilə şəhrivərdən sonra İran üfüğündə dan ulduzu kimi parlamağa başlayan «İrane Ma» ruznaməsi indi bizdən ciddi surətdə himayət edir,

Rıza xanın alçaq nökeri və Muxtarinin kəsif xəfiyyəsi olan Məsudilərin üzlərinin maskasını yırtır və onların xalqımıza nisbət bəslədikləri xainanə fikirlərini ifşa edirlər.

Artıq bütün İran azadixahları üçün bizim tutduğumuz yolun düz olduğu barəsində şübhə qalmamışdır.

Azadixah mətbuatı ciddi bir surətdə dövləti tənqid edib, çox doğru olaraq deyir: «Azərbaycan məsələsi Azərbaycanda fəqət həll ola bilər. Dövlət bu daxili və milli məsələni xaricə çıxarmaqla İranın istiqlaliyyət və milli hakimiyyətini xələdar edir.

Məxsusən fədakar Tehran yazıçıları xarici dövlətlərin bu xüsusda qopardıqları gurultuya etiraz edib onları bu işə qarışmalarını zayıd, bəlkə qeyriadilənə görürlər.

Rıza şahdan qalan oğurluq pulları ilə Tehran vəkili çıxan doktor Əbdinin əracifi böyük xəyanətkarlığının qaba təzahürlərindən birisidir ki, 14-cü məclisin çirkin və kəsif simasını açıq bir surətdə nişan verir və bu xain cəmiyyətin haradan su içdiyini açıb xalqa göstərir.

Azadixah mətbuatı isə dövlətdən Azərbaycan xalqının qanuni və təbii haqqını verməyi tələb edir və onu bir millət tanıyıb öz daxili ümumratını idarə etməyi təbii bir haqq adlandırır.

Bundan əlavə Tehrandan gələn mötəməd əşxasın izharatına görə, indi bütün İran xalqı öz nicat və səadətini bizim milli hərəkatımızda görür və ürək. döyüntüsü ilə bizim müvəffəqiyyətimizi arzu edir.

Hətta cənub şəhərlərdən gəlib əlimizə çatan məktublarda belə, xalqımıza, Firqəmizə və işimizə böyük ümid hissləri nəzərə çarpır.

Bunların hamısı göstərir ki, artıq tufan keçmiş və fəzalar qara buludlardan təmizlənməyə başlamışdır, bundan sonra irticai qüvvələr nə qədər can atıb çalışsalar, öz zərərlərinə tamamiləcə olacaqdır. Artıq dünya bizi tanımış və haqq sözüümüz qulaqlara yol tapmışdır.

Mir Cəfər Pişəvəri

«Azərbaycan» qəzeti, № 72, 6 dekabr 1945-ci il. 15 azər

QARDAŞ QANI TÖKÜLMƏSİN

Firqəmizin və heyətimillinin ciddi iqdamatı sayəsində bu günə qədər şəhərin əmniyyəti hifz olunub, mövqedən istifadə etmək istəyən əşxasın narəva hərəkatlərinə imkan verilməmişdir. Bunu özünün mənafeyinə müxalif görəndə dövlət məmurları axır vaxtlarda cürbəcür xainanə təşəbbüslərə əl atır və şəhərimizin asayişini pozmaq istəyirlər.

Məsələni, bunlar özləri də bilir ki, Azərbaycanda jandarlara nisbət şədiddən hissətənəffür vücuda gəlmişdir. Buna baxmayaraq, kəndlərdə silahlarını Fədailərə təslim edib şəhərə gələn jandarmı dūbarə silahlandıraraq şəhərin xiyabanlarına doldurur və ya onlara qeyriəsmi libas geyindirib küçələrdə xalqı təhdid etmək kimi alçaq və yaramaz vəzifələrə müəyyən edirlər. Hamı bilir ki, sərbazlarımız və xırda əfsərlərimizin təvəccöhü xalqa olduğu üçün Dirəxşani ilə Vərəhram onları sərbazxanalarda həbs edib əsir halında saxlayır. Bununla

belə bəzi şərur və biçəçılara əfsər və sərbaz libası geydirib küçələrə göndərir. Onların vasitəsi ilə xalqın ehsasatını təhrik etmək istəyirlər.

Biz başa düşürük indi dejban Təbriz şəhərində nəyə lazımdır? Madam ki, sərbazlara sərbazxanadan kənara çıxmağa yol verilmir, dejban kimi cəlb edəcəkdir və onun xiyabanlarda gəzməsindən xalqı təhdid etməkdən başqa mənası nədir?

Biz çox gözəl bilirik ki, Tehran irticai xalqımızın verdiyi böyük təkən vasitəsi ilə mütəzəzil olub, qorxudan Tehranı tərk etməyə çalışdığı halda, Azərbaycan xalqını bir- birinin canına salmaq və dünyaya özünü haqqbecanib göstərmək istəyir. Bizə məlumdur ki, Dirəxşani ilə Vərəhram Azərbaycan xalqının intiqam pəncəsindən qaçmaq üçün bahana axtarır və bu bahananı sərbaz ilə xalq arasında çarpışmadan ibarət bilir. Bu nöqtəyəzər ilə dir ki, Firqəmiz bu günə qədər onların oynadıqları oyunlara əhəmiyyət verməyib gördükləri cəsuranə və namərdanə tədbirləri cavabsız qoymuşdur.

İndi isə vəziyyət tamamilə dəyişmişdir. Fədai dəstələri şəhərin darvazalarına sirayət etməkdədir. Artıq şəhərin özü Dirəxşani və onun anlamaz həmkarı olan Vərəhramın əhməqanə hərəkətlərindən cana doymuşdur. Belə bir halda, biz Azərbaycanlı sərbaz və əfsərləri sərbazxanalarda əsir kimi saxlayıb, onları millət əleyhinə silah götürməyə vadar etməyin xəterini xalqa bildirməyə bilmərik.

Sərbazlar və əfsərlərimiz, onların qohum və əqrəbaları biləxərə bu tilsimi sındırıb Dirəxşanilərin xəyanətlərinə xatimə verməli, sərbazlarımız bir dəfə silahlarını töküüb xalqa mülhəq olmalıdırlar.

Ataları, anaları, qardaş və bacıları Demokrat Firqəsinin azadlıq bayrağı altında mübarizə edən sərbazı uzun müddət quş kimi qəfəsdə saxlamaq olmaz. Millət və vətən yolunda şərəf və iftixar qazanmaq üçün nizami paltar geyən əfsərləri əhməqanə bir surətdə qardaş qanı tökməyə vadar etmək qabaqdan getməz.

Gedin balalarınızı, qardaşlarınızı, qohum və əqrəba, dost və aşnalarınızı sərbazxanalardan istəyin. Qoy sərbazların özləri bu şərəfətməndanə qədəmi götürsünlər.

Böyük Fransa inqilabı, böyük Rusiya inqilabı, biləxərə dünyada vücuda gələn milli inqilablarda sərbazların götürdükləri qəhrəmanə qədəmləri onlara qandırın. Sərbaz həmişə millət ilə olmuşdur. Əfsərin iftixarı millət ilə əlbir olmaqdadır. O, fəqət sərhədlərdə düşmən ilə vuruşa bilər. Daxildə millətin poştibani gərək olsun. Biz bilirik, sərbazlar və əfsərlərimizi qəflətdə saxlamaq üçün, onlara ruznamə oxumaq və məmləkətin halından xəbər tutmaq imkanı vermirlər. Lakin millətin güc və qüdrəti qala və divar anlamaz. Hər vasitə və hər yol ilə olur- olsun onun fikri yerinə yetişər və istədiyi nəticəni hasil edər.

Siz gedib sərbaz və əfsərlərimizi başa salın, onların milli vəzifələrini şərh verin. Azadixahlar arasında onların yerlərinin boş qaldığını göstərin.

Qoy qardaş qanı tökməklə özlərinə şan və şərəf qazanmaq istəyən xainlərin əli boşa çıxıb burunları əzilsin.

Azərbaycanın sərbaz və əfsərləri bizim qardaşlarımızdır. Biz onlardan qardaşlıq gözləyirik. Gərək çalışıb, azadlıq düşmənlərinin əllərində alət olmasınlar.

Hətta İsfahan, Şiraz və Tehran sərbazları da Azərbaycan xalqının üzünə atəş açmaq istəmirlər. Onlar da bizim böyük işimizdən özlərinə nicat və azadlıq gözləyirlər.

Sərbazxanlar çox tez bir surətdə həbsxana və zindan halından çıxmalı, sərbaza xalq hərəkətində şirkət etmək imkanı verilməlidir. Sərbaz və şərəfətli əfsərlərin ruhu bizimlədir.

Biz onları öz sıralarımızda görmək istəyirik. Yaşasın Azərbaycanın qəyur və azadixah sərbazları! Cavan və fədakar əfsərlərimiz! Azərbaycan sizdən ümid gözləyir, Demokrat qardaşlarınız sizi köməyə çağırır!

Mir Cəfər Pişəvəri

«Azərbaycan» qəzeti № 73, 7 dekabr 1945 ci il. 16 azər

MƏCLİSİ MİLLİ TƏŞKİLİ MÜNƏSİBƏTİLƏ

İntixabat müvəffəqiyyətlə başa çatıb Məclisimilli nümayəndələri bir- birinin ardınca mərkəzdə toplanmaqdadırlar. Bu böyük iş Firqəmiz üçün böyük bir azmayış idi. Firqə intixabat təbliğatını çox böyük müvəffəqiyyətlə axıra apardı. Əslən intixabatın özü xalqı cəlb etmək, camaata Firqə və milli heyətin məqsəd və məramını andırmaq üçün geniş təbliğat vasitəsi oldu.

Doğrudur, millətimiz çox uzun müddətdən bəri öz milliyyətini hiss edib, aşkar və qeyri aşkar, əmdi və qeyriəmdi olmaq üzrə, zaman və məkana görə özünün azadlıq və muxtariyyəti yolunda mübarizə aparmışdır. Lakin bunların hamısı bu üç ay müddətində aparılan mübarizəyə qətən müsəvi tutula bilməz. İndi Azərbaycanlı sərih bir surətdə aparılan seçkilər və onlardan bəhs edilən məsələlər vasitəsi ilə həqiqi bir xalq və tam mənası ilə mədəni və həssas bir millət məqamına yetişmişdir.

Min illərlə tarixə malik olan İran dövlətinin arxasında bu gün on min nəfər tapmaq olmaz. Cavan dövlətimiz isə başını ucaldıb, iftixar ilə deyə bilər ki, bu gün onun arxasında milyonlar ilə kişi və xanımlar qan töküüb, ölüb, öldürməyə iftixar ilə hazırdırlar.

Bu iş millətin qəlbindən çıxmışsa da, Firqəmizin onu təşkil etməkdə böyük xidməti olmuşdur.

Xalqımız haqşünas və saf ürəkli bir xalq olduğu üçün əmələn özünün mərdliyini göstərməklə Firqənin şüarlarını istiqbal etmək, onun göstərdiyi namizədlərə rəy vermək və onun istədiyi tədbirləri can və dil ilə icra eləmək yolunda böyük qədəmlər götürdü.

Bütün Azərbaycanda Firqənin göstərdiyi kandidlərin intixab olunması xalqın Firqəyə olan etimadını və inamını sübut etməkdədir. Artıq, xalq şəxsiyyətlər deyil, Firqəyə inanır və onun adına və beistilah onun markasına rəy verir. Bu isə, yeni və cavan bir Firqə üçün böyük müvəffəqiyyətdir.

Çox yerdə kəndlilər çox sadə bir surətdə «biz Demokrat Firqəsi göstərən kandidlərdən başqasına rəy verə bilmirik. Firqə kandidləri imtəhandan çıxmış adam lar olmaqla bərabər, Firqə qarşısında məsul olduqları üçün, bizə xəyanət edə bilməzlər» deyib öz rəylərini sandıqlara tökmüşlər. Kəndlilin məntiqi tamamilə doğru və düşünülmüş bir məntiqdir. Millətine rəhbərlik etmək iddiasında olan bir Firqə belə də olmalıdır.

Tək kəndli deyildir, şəhərdə və bitərəf camaat, məxsusən kəsəbə və tüccar da sadə bir surətdə kəndlilərin məntiqi üzrə rəftar edib, Firqənin göstərdiyi kandidlərə rəy vermişlər.

Bu vaxta qədər İranda bu görülməmiş bir iş olduğu üçün, biz millətin gələcəyi üçün bunu fəal hesab edirik. Millət nə qədər münəzzəm hərəkət edərsə, nə qədər özünün Firqəsinə və başçılarına artıq inana

bilərsə, yüz o qədər tez bir surətdə öz arzularına yetişməyə müvəffəq olar.

Məclisimillimiz təzə bir müəssisə olduğu üçün onda cürbəcür nüqsanlar ola bilər. Bunu biz hərgiz unuda bilmərik. Lakin bu məclis ümum xalqa dayanıb təzə bir dövlət yaratmaq və milli muxtariyyətimizin binasını qoymaq kimi ağır və mühüm vəzifə daşdığına görə, olduqca calibitəvəccöh, olduqca böyük bir məclisdir. Orada danışılan sözlər və çıxarılan qərarların xalqa yetirilməsinə artıq dərəcədə əhəmiyyət vermək lazım gəlir. Gərək roşənfikir və ziyalı cavanlarımız, məxsusən yazı və mətbuat ilə məşğul olanlar bu yolda böyük fədakarlıq göstərsinlər.

Biz gərək özümüzü millətimizə və bütün dünya millətlərinə tanıdıb, ölkəmizi idarə etməyə layiq olduğumuzu isbat edək.

Bunu da Məclisimillimizdən gözləyirik.

Mir Cəfər Pişəvəri

«Azərbaycan» qəzeti № 74, 9 dekabr 1945 ci il. 18 azər

AZƏRBAYCAN HEYƏT MİLLİ NÜMAYƏNDƏLƏRİN MƏRKƏZİ NÜMAYƏNDƏSİ AĞAYI BƏYAT İLƏ MÜLAQAT VƏ MÜZAKİRƏLƏRİ

Əvvəlcədən təyin olunmuş vaxt və qərar məcbircə dünən səhər saat 10 da yəni şənbə günü azər ayının 17 də ağayı Səracmir (Zükaüldövlə) nin mənzilində Heyət Milli nümayəndələri ilə ağayı Bəyat arasında mülaqat əmələ gəlmişdir.

Bü mülaqatın zimmində Heyət Milli nümayəndələri ilə Mərkəzi hökumət nümayəndəsi ağayı Bəyat arasında bir silsilə rəsmi müzakirə olmuşdur ki, bu müzakirə gün ortadan bir saat sonraya kimi idamə tapmışdır.

Aban ayını 29 və 30 da Azərbaycan Müəssisən Məclisinin təsvib etdiyi Azərbaycan Millətinin təqazalarını Heyət Milli nümayəndələri Mərkəzi Hökumət nümayəndəsi ağayı Bəyata yetirib ona təzəkkür vermişlər ki, əgər mərkəz bu əsasi təqazalar ilə müvafiqət göstərsə cüzi məsələlər ətrafında müzakirənin çətinliyi olmayacaqdır.

Vəli ağayan Bəyat və Dövlətşahi israr edirdilər ki, əvvəl cüzi məsələlər ətrafında müvafiqət hasil etmək sonra əsasi məsələlərə keçmək.

Biz bu müzakirənin təfsilini gələcəkdə oxucularımızın nəzər diqqətinə yetirəcəyik.

(“Azərbaycan” şumarə 74, azər 18, dekabr 9)

MƏRKƏZİ HÖKUMƏT NÜMƏYƏNDƏSİ İLƏ APARILAN DANIŞIQLAR HAQQINDA

Tehran hökuməti əcib bir mövcuddur. Bir tərəfdən məsələni yerində həll etmək məqsədi ilə şəhərimizə alirütbə bir məmur göndərib Milli Heyətimizlə rəsmən müzakirəyə girir. O biri tərəfdən məclis və mətbuatda bizim milli hərəkatımızın əleyhinə şədiddə həyahu qaldıraraq başımızın üstündən xaricə ölkələrə əl uzadır, biganələrdən istimdad etməklə İran camaatının haqqı hakimiyyətini ixlal edir.

Biz mərkəzi dövlət nümayəndəsi ağayi Bəyata çox açıq surətdə millətimizin əzm və iradəsi sayəsində vücuda gələn Milli Məclisi Müəssisəmizin xələnapəzir qərarlarını və onun bütün dünyaya elam etdiyi elamiyyətini şərh verib dedik: Ancaq bizim Milli Muxtariyyətimiz təmin edildiyi halda dövlət nümayəndəsi ilə danışığa girişib mərkəzlə olacaq irtibatımızın hüdudunu təyin edə bilərik. Bu əsas qəbul etmədən əvvəl danışılan sözlər və edilən müzakirələrin faydası ola bilməz.

Ağayi Bəyat şəxsən bizim haqımıza etiraf edib üsul fikrimizin və prinsiplərimizin səhih olduğunu qeyd etdiyi halda onun ətrafında aydın və açıq bir söz deyə bilmədi.

O istirdi söz ilə bizim əsl məqsudumuzu yuyub, təmizləyib milli muxtariyyət ünvanını aradan aparsın. Onun danışıqları qədən öz vicdanının sədası deyildi. İxtiyaratı məhdud və əl ayağı bağlı bir adam kimi çabalayıb durduğu yerdə qalır, vaxtı tələf etmək üçün cüziyyət üzərində uzun- uzadı mübahisəyə girirdi.

Nəhayət nümayəndələrimiz ona vəziyyəti olduğu kimi təsvir edib aydın bir lisan ilə millətin öz haqqını almağa qadir olduğunu və bu haqqı almaq yolunda tamam varlığı ilə mübarizəyə girişdiyini ona anladaraq dedilər “xalq vahid bir şəxs kimi ayağa qalxıb öz milli hökumətini qurmuş, öz müqəddəratını əlinə almışdır. Bütün millət Milli Konqre (Məclisi Müəssisan) tərəfindən intixab olunan Milli Hökumətin (heyəti Milli) arxasındadır. Bu gün- sabah Məclisi Millimiz açılacaq, qanuni və rəsmi hökumətimiz təşkil tapacaq, İrandan ayrılmamaq şərti ilə Azərbaycanın daxili işlərini idarə etməyə şuru edəcəkdir. Tehrana vaxtında ittila verilmişdir.

O gün qazanmaq və vaxtı tələf etməklə işi ört- basdır etmək fikrindədir. Bu isə çox səfiyanə bir siyasətdir. Mərkəzi hökumət bu gün bizim uzatdığımız əli dalı qaytarmaq istərsə artıq o əl bir daha uzanmaz. Bu da mərkəzi hökumətin böyük və əsasi xəyanətlərindən olub qalar.

Azərbaycanlı özünün istedad və ləyaqətini bürüzə vermiş və az bir zamanda böyük bir firqə və arxalı bir hökumət vücuda gətirmişdir və onu da saxlamağa qadirdir.”

Biləxərə müzakirət müəyyən bir nəticəyə muntəhi ola bilmədən xətamə tapdı və sabit oldu ki, həqiqət amrdə dövlət ağayi Bəyatı iş həll etmək üçün deyil, onu tarikləşdirmək, bu vasitə ilə xalqın gözündən pərdə asmaq üçün Azərbaycana eezam etmişdir.

Ağayi Bəyatın hüsn- niyyəti və meyli bu işlərə onun özü üçün acı bir təəsüfdən başqa nəticə verə bilməzdi. Çünki su sərçəşmədən bulanlıq idi. Fəhiymi və onun əmsali həmişə oynadıqları şətrənc oyununu onun əli ilə qazanmaq istirlərdi.

Bəyat oyunda məharətsiz bir adam deyildir. Lakin tərəfin oyun başlamadan əvvəl elan etdiyi kişi onun meydanını təngləşdirib pat demək ilə yaxasını mat olmaqdan xilas etməyə vadar etdi. Oyunçu bilər ki, ştrəncdə pat baş tovlamaq deməkdir.

Mərkəzi hökumət oyunu uduzdu.

Mir Cəfər Pişəvəri

(“Azərbaycan” şumarı 75, azər 19, dekabr 10)

AZƏRBAYCAN MƏCLİS MÜƏSSİSAN MİLLİSİNİN BƏYANIYYƏSİ

AZƏRBAYCAN MİLLƏTİNƏ VƏ ÜMUM İRAN XALQINA!

Həmvətənlər

Bu gün bizim iftixarlı millətimizin xələl tapmayan iradəsi belə qərar tutmuşdur ki, bu günkü çətin şəraitdə möhkəm bir əzm ilə özünün unudulmaz keçmişinə və qədim mədəniyyətinə və azadlıq nehzətlərində götürdüyü qədəmlərə layiq olan parlaq tarixi vəzifəsinə əncam verməklə brabər hər cür maneəni öz qarşısından qaldırsın.

Azərbaycanın keçmiş cəlaləti əzəmətinə layiq olan bu böyük məmuriyyətə xalqımız iftixar edir.

Azadlıq və demokrasiya uğrunda, hansı ki, onu difa etməkdən ötrü azadixah millətlərin rəşid oğlanları mərdliklə canlarını bu yolda qurban ediblər, xalqımız bu əziz məqsədlər üçün mübarizə aparmağa yenə də iftixar edir.

Bizim millətin tarixi daimi iftixarat ilə doludur.

Bizim böyük əcdadımız Mad dövrəsindən ta şah İsmayil Səfəvi əsrinə qədər və məşrutə inqilabının başlanğıcına qədər azadlığı ələ gətirməkdən üçün xarici işğalçılar əleyhinə qəhrəmanlıq ilə mübarizə aparmışlar və bu qəhrəmanlıqlar xalqımızın tarixi səhifələrinin ziynətidir.

Azərbaycanın geyrətli mücahid və rəşid oğulları, misilsiz fədakarlıqlarının nəticəsində və məşrutə inqilablarında istibdad hökumətinin əsasını və irtəcan sültesini kökündən qazaraq, İran milləti üçün azadlıq və demokratiya aldılar. Qanun əsası Azərbaycanın şərəfətli oğullarının qanları bahasına alınmışdır.

40 il qabaq bizim babalarımız cəng meydanlarında mərdliklə azadlıq və demokrasiyanı ələ gətirməyə nail olmuşlar və bu əziz meyvəni dəfələrlə azadlıq düşmənlərindən hifz etmişlər.

Amma Azərbaycan milləti, hansı ki, bu qədər məşrutə inqilabının yaranması üçün himayət və difa etmək yolunda fədakarlıq etmişdir, heçvaxt öz sonsuz mücahidətlərinin nəticələrindən istifadə etməyib, azadlıqdan nəsibsiz qalıb və vəqei demokrasiyadan əsər belə görməyibdir.

Ona görh ki, mərkəzin mürtəcə hökumətləri Azərbaycana həmişə həqarət gözü ilə baxmış və hər vaxt bu torpağa müstəməərə gözü ilə baxıb və heçvaxt Azərbaycanı istemar etmək fikrindən və bu torpağın zəhmətkeş milətini istemar etməklərindən başqa arzuları olmamışdır. Tehranın azadlıq öldürən hökumətinin hədəfi həmişə bu olmuşdur ki, Azərbaycanı əbədi dalı qalmış şəraitində saxlasın, cəhalət və mövhumatı bu məmləkətdə genişləndirsin. Və irtica amillərini və fəlakəti təqviyə edib, elm, mədəniyyət qapılarını bu yerin azidaxah xalqının üzünə bağlasın

Parlaq tarixi sabiqəsi və iftixarlı mədəniyyəti olan bir məmləkətə onun milliyəti, mili adab və rüsumu dağ kimi möhkəm dir və onun mədəniyyət çirağı illər boyu qədim dünyanı işıqlandıran xalqımızı mərkəzi mürtəcələr və mədəniyyətdən və tarixdən və müstəqil şəxsiyyətdən məhrum olan bir millət kimi qələmdad edib hər cür ictimai imtiyazlardan məhrum göstərib ona nisbət ehanətdən və yenə alçaq nisbətlərdən çəkinməyiblər.

Tarix boyu dünyanın ən abad və cəmiyyətlı olan yerlərindən olan və dünyanın sərvət mənşəi sayılan vətənimizi xərabazara döndərib fəqr və fəlakətə düşər ediblər.

Tehranın azadlığa zidd olan hökuməti bu torpaqda azadlığın hərgünə asarını ortadan aparıb, onun inkişaf və tərəqqi ocağını söndürüb. Öz ləyaqətsiz və alçaq məmurlarını hüdudsuz ixtiyarat ilə Azərbaycanı xərabə etməyə, Azərbaycan millətin təhqir edib onun ana dilini və adab rüsumunu ortadan aparmağa göndərmişdir.

Onların məqsədləri ana dilimizi ardan aparmaq, milliyət və mədəniyyətimizin əsasını mütəzəzil etməkdir. Ta bu vasitə ilə Azərbaycanlı öz parlaq tarixini xatırlamasın.

Bu xətərli nəqşənin icrasında mərkəzin məmurları hər cür fəcaie yaratmaqdan çəkinmədilər.

Azərbaycan oğulları ya zindan guşələrində və ya tunel altında və ya İranın cənub məntəqələrinin pis havalarında tələf olub ortadan getdilər.

Rizaxanın quldur hökuməti Muxtarinin polisi vasitəsilə Azərbaycanda istədiyini etdi, və bir çox Azərbaycanlı Rizaxanın zülm çəkməsi və Muxtarinin əsarət zənciri altında məhv oldular.

İşkəncə və məhrumiyyət fişarı həddindən aşıdı.

Rizaxanlar və Muxtarilər ortadan getdilər, amm Azərbaycanlı ruhi də ölmədi, azadlıq işığı sönmədi.

1320 ci il şəhriyvər hadisəsi yetişdi.

Beynəlmiləli vəziyyət İranın daxilində yaşayan millətlərə də azdılıqdan və demokratiqdan istifadə etmək şəraitini yaratdı. 4 aildən artıqdır ki, bu vəqiədən keçir.

Bu müddət içərisində Azərbaycan xalqı dəfələrlə öz azadlığının ehyası və qanun əsasının icrası üçün mərkəzi hökumətə müraciə edib, lakin hər dəfə ya xüşunət və çoxlu etinasızlıqla üzleşib və ya qovulublar.

Bu müddət içərisində Azərbaycanlı mərkəzi hökumətdən sərnizə, zor, qanun əsasının tapdalanması, azdılıq və demokratiq üsulunun məhv olması və faşisti əməliyyatdan başqa bir şey görməmişdir.

Tehran mürtəcələri Azərbaycanı xarab etməklə və bu torpağın zəhmətkeş xalqını iflasa salmaqla Tehranın zahiri gözəlliyinə gün bəgün təvəcəh edib və bizim qanuni təqazalarımızı istehza və etinasızlıqla

qarşılamişlar. Azərbaycan xalqı qanun icazə vermiş həddə kimi öz qanuni təqazalarını təqib etdi. Lakin mərkəzi hökumətin mənfı cavabına rast gəldilər.

Aydın dır ki, beş milionluq bir millətin müqəddəratına bu qədər etinasızlıq və ehanət göstərmək, bu günkü dünyada ki, Azərbaycandan kiçik millətlər istiqlal ya xudmuxtarlıq və ya demokratiya hökumətə malik olublar, dözülməz bir işdir.

Buna görə də 150 min nəfər Azərbaycan xalqı tərəfindən intixab olunmuş nümayəndələr aban ayının 29 da Təbriz şəhərində yığılıb, Azərbaycan millətinin böyük konqresini təşkil verdilər.

Və bu böyük konqresnin polad təsmimləri təqibində siz Azərbaycan kişiləri və mərdana arvalarının səslərini eşidirsiniz ki, onlar tamam qüvvələrilə azadlıq və demokrasiyanın bərpası və millətin əsasının möhkəmlənməsi və muxtariyyətin ələ alınması uğrunda qiyam etmişlər

Azərbaycan Məclisi Milli İstəyir

Bu müqəddəs qiyamın hədəfi elə bir üsulun təqviyəti və möhkəmlənməsidir ki, onun mücibincə demokratik şəraitində Azərbaycan muxtar və azad yaşamağa haqlıdır.

Bu məqsuda çatmaq üçün Azərbaycan Məclisi Milli açmağı əvvəllinci bir iqlam hesab edib onun təxirsiz olaraq əməli olmasını tələb edir.

Azərbaycan milləti öz vəkillərini mərkəzdəki, məclisi şurayı milliyə göndərməklə bərabər lazım görür ki, öz milli muxtariyyətinin hifzi və azrzularının əməli olunması üçün özünə məxsus bir məclisi millisi olsun. Bu bir haqdır ki, Azərbaycan millətinin böyük konqresinin təsvibindən keçmişdir. Biz bu müqəddəs və məşru haqqımızı almaqdan ötrü var qüvvəmizlə fədakarlıq edəcəyik.

14 cü məclis, 15 ci dövrənin intixabatının təhrimi ilə qanun əsasını ayaqları altına qoyub məşrutiiyyət qarşısında böyük bir xəyanətə iqlam etmişdir. Ondan ötrü ki, qanun əsasının mütəmmiminin 7 ci əsli mücibincə “məşrutiiyyəti əsaası cüzən və küllən tətıl olunmaz.”

Qanun əsasının 5 ci əsli də aşkar deyir: “intixab olanlar iki il müdtəinə intixab olurlar və bu müdətənin əvvəli tamam vilayət və əyalətlərdən intixab olmuş vəkillərin Tehranda hazır olduğu gündən başlanaraq iki il müddətindən sonra taze vəkillər seçilir. Və camaat keçmişdəki yaxşı vəkilləri tazadan intixab etməkdə muxtardırlar.”

İntixabat qanununun 53 cü maddəsi mücibincə intixabatın qurtarmasına beş ay qalmış taze intixabatın müqəddimatı fərahəm eilməlidir.

Və üç ay intixabatın qurtarmasına qalmış taze intixabat başlanmalıdır və bu tərtib ilə məşrutiiyyət bir gün belə tətıl olmamalıdır. Qanun əsasının bu əsli müsəlləmi üzrə məclisin xəyanətkar əksəriyyəti tərəfindən 15 ci dövrənin intaxabatının təhrim edilməsi qanun əsasının kamilən müxalifidir. Buna görə Azərbaycan millətinin milli məclisinin, mərkəzi və məclis şurayı millinin intixabatını icra etməyə mərdanalıqla qiyam edib müəffəq olacaqdır, bu fədakarlıqdan dayanmayacaqdır.

Azərbaycanlılar bu vasitə ilə məşrutiiyyət inqilabının üsuluna və demokrasiyanın paydarlığına nisbət öz iymən və əqiydələrini göstərib təsmim tutmuşlar ki, azadlıq və demokrasiya düşmənlərinə öz polad iradələri ilə diş sindirici cavab versinlər.

Millət Özü İntixabat Fərmanını Sadir Edir

Qanun əsasi mütəmmiminin 26 cı əsli mücibincə “məmləkətin qüvvəsi millətdən ibarətdir”. Bu maddəyə görə intixabat fərmanını sadir etməyə millətdən başqa bir iüksək və saleh məqam yoxdur.

Buna görə millətimiz ciddi təsmim tutur ki, öz rəşid oğullarının fədakarlıqlarının səmərəsi olan qanun əsasını hifz edib və bu qanunun əslində millətə mənzur olan hüquqları difa edəcəkdir.

Bu gün azərbaycan milləti rəşadətlə və uca səslə məclisi milli intixabatının fərmanını sadir edir.

Azadlıq Qurbanlıq İstətəyər

Azadlıq qurban vermədən ələ gəlməz.

Azərbaycan milləti öz məclisi millisini qurmaq və milli muxtariyyətini, ana dilini, biləxərə bir həqiqi demokrasi rejimini qurmaq yolunda bu qurbanlıqları verməyə səmim qəlbədən hazırdir.

İndiki Tehranın nalayiq və cinayətkar hökuməti bu yolda öz sərbazlarını mücəhhəz edib bizə elan cəng verir. Vəzifəmizdir ki, vaxtı tələf etmədən öz mübariz və qəhrəman sərbazlarımızı, yani Azərbaycan millətinin iftixarlı və geyrətli oğullarını azadlıq almaq və demokrasi qurmaq yolunda mübarizə meydanına göndərək. Azərbaycan milləti inanır ki, şərəfətli əfsərlər, guruhbanlar, sərbazlar, jandarmlar və pasibanlar Azərbaycan millətinin düşmənlərinin dəsiyələrinə aldanmayıb, zəhmətkeş millətin pulu ilə alınmış əsləhdən qardaş qanı tökməyə istifadə etməyəcəklər və heçvaxt öz Azərbaycanlı bacıları, anaları, qardaşları və atalarına ki, Azərbaycan millətinin səadəti və azadlığı yolunda mübarizə edirlər şəmşir çəkməyəcəklər.

Biz inanırıq ki, bu müqəddəs nehzətin təqibində sayir əyalət və vilayətlər də azdliq bayrağını qaldırıb və sayir yerlərin azadlıqdan məhrum qalmış və sitəm görmüş xalqları da intixabatın təhrimi səddini sındıraraq, Tehran məclisinin mürtəcə və nasaleh əksəriyyətinin ziddinə məclisi şurayi milli intixabatını başlayıb, bununla da vilayəti əncümənlərin qurulmağına iqdam edəcəklər. Azərbaycan milləti iftixar edir ki, yenə də məşrutə inqilabı kimi azdliq və demokrasi yolunda İran millətinin rəhbərliyini öhdəsinə götürür.

Buna görə Azərbaycan Heyət Millisi iftixarlı Azərbaycan milləti adından və Azərbaycan xalqının ümum təbəqəti adından Azərbaycan əfradına dəstur verir ki, azadlıq düşmənlərinin cəbhəsini sındırmaq və millətin müqəddəs arzularını əməli etmək üçün axırıncı mərhələyə qədər irəli getsinlər.

Yaşasın Azərbaycan Milləti!

Yaşasın Azərbaycan Məclisi Millisi!

Yaşasın Azərbaycan Milli Muxtariyyəti!

Yaşasın Azərbaycanın Ana Dili!

Yaşasın İranın İstiqlaliyyəti!

“Azərbaycan” şümarə 75, azər 19, desambr 10

MƏCLİS MİLİMİZDƏN NƏ GÖZLƏNİLİR

Azərin 21 də Məclis Milimizin iftitahe gözlənilir. Olabilsin ki, yolların bağlı olduğuna görə Ərdəbil, Xalxal və Astara nümayəndələri gəlib çıxma bilməsinlər. Bunla belə əksəriyyət vaxtında hazır olabiləcəkdir.

Məclisin qabağında çoxlu əsaslı məsələlər durur ki onların hamısından əslən onun əsasi və daxili nizamnaməsini vücuda gətirmək işlərini düzgün yola qoymağdır.

Bu iş bizdə sabiqəsiz olduğu üçün nöqsan ola bilər. Vəli işin binasını qurduqdan sonra nöqsanları rəf etmək müşkül deyildir.

Məclisin quruluşundan sonra Milli Muxtariyyətimizi əməli etmək yəni dövlət vücuda gətirmək məsələsi durur. Məclis gərək bu məsələni çox ciddi və dəqiq bir surətdə həll etsin. Qətn Milli hökumətimiz dövlət heyatı yəni vəzirlər kabinəsi şəklində olmalı. Məclis Milimiz özünün ən fəal, ən məlumatlı, ən fədakar üzvlərindən onu təşkil etməli dir.

Dövlətin bərnəməsinə, proqramına artıq diqqət etmək lazımdır. Bu bərnəmə xalqımızın ehtiyacları, arzuları və təkamul və tərəqqi payə və əsasları üzərində tənzim edilməli dir. Milli şüarlarımız, Firqəmizin məramnaməsi, dövlətimizin proqramının əsasını təşkil etməli, xalqa verilən vədələri əncam vermək bərnəmə vasitəsilə dövlətə tapşırılmalıdır.

Hamı bilir ki, milli bir hökumət, milli müsləh bir qüvvəyə malik olmasa öz arzu və amalını icra edə bilməz və daimən xətdə və təhdid altında qalar. Ona görə məclisimiz milli müsləh xalq qoşunu vücuda gətirmək üçün dövlətə ciddi tapşırıq verməli, xalq qüvvətinin təşkilini qanun vasitəsilə təmin etməlidir.

Bu məsələlər zahirdə nəzərə kiçik gəlırsə, həqiqətə əmərdə çox böyük və çox mühüm məsələlərdir. Milltimizin müqddəratı və vətənimizin gələcəyi bu məsələlərin düzgün surətdə həll edilməsinə bağlıdır.

Mir Cəfər Pişəvəri

(«Azərbaycan» şümarə 76 azər 20 dekabr 1)

AZƏRBAYCAN MƏCLİS MİLLİSİNDƏ

Azərbaycan Məclis Millisinin 1 - ci cəlasəsi çərşənbə günü Azər ayının 21 - də səhər saat 9 yarımında rəsmən təşkil tapdı. İdđeyi hazirin 75 nəfərdən ibarət idi. İbtida ağayi Nizamüldövlə Rəfi məcəlisi açıq elan edib dedilər, bism illahi rəhman əlrəhim, nəzər be təqzaye əhaliye Azərbaycan ba muxtariyyət dər daxle İran mən bu gün Məclis Milliye Azərbaycanı açıq elan edirəm. Əlhəmdövlillah. bəndə bu gün məmur oldum ki, Azərbaycan Məclis Millisini açıq elan edəm. İcazə istirəm ağayi Vilayi ilə Bəyat Makuyi müvəqqəti münşigərlik simətinə mənsub olsunlar. Ağayi Rəfiinin pişnahadı əksəriyyətlə qəbul oldu.

Ağayi Qiyami pişnahad etdilər ki, əlölüsul məclisin daxili nizamnaməsini təsvib etmək üçün bir Heyətə Rəisəyə Müvəqqəti lazımdır. Buna görə də mən ağayi Pişəvərini, doktor Məhtaşı, İlhamini Müvəqqəti Heyət Rəisə üçün pişnahad edirəm.

Ağayi Qiyaminin pişnahadı əksəriyyətlə qəbul olub Heyət Rəisəyə Müvəqqəti öz yerlərində hazır oldular.

Ağayi Pişəvəri - əgər icazə versiz məclisin nizamnaməsini ağayi Vilayi oxusunlar. Mən pişnahad edirəm ki, nizamnaməni oxuduqdan sonra tək - tək maddələrinə rəy alınsın. Nizamnamə barəsində hər kəsin pişnahadı olsa yazıb Heyət Rəisəyə versin ki, gələcəkdə onu nəzərdə tutsunlar.

Ağalardan bir xahişim vardır, Məclisə Milli mitinq deyildir, əl vurmaq və ibraz ehsasat etmək məclisə yaramaz.

Bu qism ibraz ehsasat məclis üçün münasib deyildir. əgər biz istəyək işimizi qabaqdan aparaq gərək məclisin daxili nizamnaməsini kamilən müraat edək.

Ağayi Vilayi nizamnaməni oxumağa başladılar.

Nizamnamə oxunduqdan sonra ağayi Pişəvəri hər maddənin ətrafında geniş surətdə tozihat verdilər. Bəzi maddələr barəsində aşağıda qeyd olunan şəkildə nümayəndələr tərəfindən təzəkkürat verilib:

Ağayi Haşimniya: vəzir və rəis qəziyyəsi nə cür olmalıdır ? Aya vəzir haman rəislərin işin görəcək ya ayrı işə məmurdur ?

Ağayi Pişəvəri: xeyir vizarət təşkil tapdıqdan sonra rəyasət olmayacaq. Fəqət Azərbaycanın ətraf şəhərlərində və aşağı idarələrdə rəis olacaqdır. Böyük işlərə vəzir rəsidedilik edəcəkdir.

Ağayi Moiri, - ərz edirəm vizarətə xarici əgər Tehranda bir maahidə ya qərardad bağlaya ki, bizim zərərimizə olanda nə etməliyik ?

Ağayi Pişəvəri: ağayi Moirinin dediyindən belə anlaşılır ki, biz gərək bu barədə çox dəqiq olaq. Hənzuz Tehran məlum deyil bizim muxtariyyətimizə nə cür baxır. Əgər o bu barədə aqılanə rəftar etməsə onda bizimlə Tehranın münasibəti bu məclisin öz əmrinə bağlıdır.

Babgin Qoruqçıyan: Azərbaycanda vizarətə xaricə də olmalıdır. Zira dövlət bu günə qədər Azərbaycanı hər heysdən xərabə qoyub ona bir maşın karxana təhiyyə etməyibdi. Buna görə bizim gərək xarici vizarətimiz də olsun ta onun mocibincə xarici dövlətlə daxil müzakirə olub karxana və sair sənəti şeylər varid edək.

Ağayi İlhami, ağayi Bagin gərək təvəccöh etsinlər ki, iqtisadiyyat ilə siyasətə xaricinin çox fərqi vardır. Vizarətə xaricə ölkələrilə siyasi münasibət saxlamaq üçündür nə ticarət etmək üçün. Buna görə bizim xarici siyasətimizi İran dövləti özü idarə edəcəkdir. İqtisadiyyatımızı əlbəttə özümüz idarə edə bilərik.

11 - ci maddə oxundu. Ağayi Şahin dedi: mən yüzdə 25 verməyə əqidəm yoxdur.

Atəşxan Bəyat Maku: biz ağayi Pişəvərinin dediyi kimi İran dövlətinin istiqlaliyyətinə müvafiq və əlaqəməndik. Azərbaycanın yüzdə 25 aydatını gərək Tehrana göndərək. Zira əlavə əz məsarifə daxili xaricdə diplomati idarə etməyə çox büdcə lazımdır və genə də bizim Tehranakı nümayəndələrimizə orada hüquq veriləcəkdir.

Məclisin daxili nizamnaməsi əksəriyyətlə təsvib olduqdan sonra ağayi Pişəvəri dedilər: Bu nizamnamənin mümkündür çox nəvəqisi olsun. Buna görə də hər kəsin pişnahadı ya iradə varsa yazsın Heyətə Rəisəyə versin ta onu oxuyub nizamnaməni islah etsinlər. Əlbəttə nizamnamə sonra bir də məclisə gətiriləcək ta dübarə təsvib olsun.

Ağayi Moiri: ərzim yoxdur fəqət budur ki, onu bir neçə nüsxədə yazıb nümayəndələrə versinlər.

Ağayi Pişəvəri: əlbəttə bu nizamnamədən bir nüsxə hər vəkilə veriləcəkdir.

İndi biz nizamnamə mocibincə daimi Heyət Rəisə seçməliyik. Ağayan hər kəsi səlah görsələr bu məqama namizəd etsinlər. Mənim əqidəmcə ağayi Şəbüstəri ki, əziz və fəal dostumuzdur, bu məqama namizədlilər layiqdir. Ağalar yenə də öz əqidələrində azaddırlar.

Ağayi Şəbüstəri 69 məxfi rəy ilə Azərbaycan Məclis Millisinin daimi rəyasətində intixab oldular.

Sonra ağayi Rəfi (68 rəy ilə), Padgan (70 rəy ilə), Cəvdət (63 rəy ilə), müavinətə rəyasətə məclisə intixab oldular.

Ağayi Məhəmməd Əzima (59 rəy), və Mir Rəhim Vilayi (54 rəy), məxfi rəy ilə münşiliyə intixab oldular.

Ağayan Dilməqani (56 rəy), Murad Əli Teymür i(55 rəy), Əsgər Dibaiyan (57 rəy) məxfi ilə Üzviyyətə Heyət Rəisəyə Məclisə intixab oldular.

Ağayi Pişəvəri: mən ağayi Şəbüstərinin Rəyasətə Daimi Məclisə intixab olmağını təbrik edirəm. İndi bizim vəzifəmiz qurtardı. Ağayi Şəbüstəri buyursunlar öz vəzifələrini əncam versinlər.

Ağayi Şəbüstəri məclisin rəyasət mizinin arxasında qərar tutub dedilər:

Ağayanın bəzisinə məlumdur ki, 29 abanda 700 nəfər nümayəndə Məclisə Müsisane Azərbaycanda iştirak etmişdilər ki, 150 min nəfərdən mütəcaviz Azərbaycanlı onları özünün tərəfindən nümayəndə intixab etmişdir. Məclisə Müsisanə öz arasından 39 nəfərlik bir Heyət intixab etdi. Bu Heyət də 9 nəfərlik bir Heyətə rəisə öz aralarından intixab etdilər ki, Azərbaycan Heyətə Millisi adlanırdı. Heyətə Milliye Azərbaycana tapşırılmışdı ki, Azərbaycanın intixabatının vəsailini fərahəm etsin. Bu Heyət də 21 gün zərfində bütün Azərbaycanda intixabatı başlayıb xatəmə verdi. Bu gün çox iftixar edirəm ki, Azərbaycan Məclisə Millisi rəsmən iftitah tapıbdır. Bu məclisin iftitahsilə Heyətə Milliye Azərbaycanın vəzifəsi axirə çatır. Buna görə də Azərbaycanı gələcəkdə idarə etmək üçün bir dövlət lazımdır. Demokrasi üsulunda qeyd olduğu kimi biz də məclisdə əksəriyyətə malik olan hizbin sədrini dövlət təşkil verməyə dəvət edirik. Ağayi Pişəvərini ki, Demokrat Firqəsinin möhtərəm sədri ki, bizim ən fəal, ciddi, səmimi dostlarımızdandır və Azərbaycanın azadlığı uğrunda böyük fədakarlıqlar edibdir, Azərbaycan dövlətini təşkil verməyə dəvət edirəm. Xahiş olunur böhrana tezliklə xatəmə verməkdən ötrü öz kabinəsini təcili surətdə təşkil verib gün ortadan sonra məclisə müərriflik etsinlər.

Məclis saat 11 yarımında qurtarıb ikinci cəlsəə saat 3 ə mövkul oldu.

(«Azərbaycan», şümarə 78, Azər 22, dəkabr 12)

AZƏRBAYCAN MİLLİ DÖVLƏTİNİN TƏRKİBİ

Azərbaycan Məclis Millisinin dünən gün ortadan qabaqki cəlsəsində Azərbaycan Demokrat Fırqəsinin rəisi ağayi pişəvrini Azərbaycan Milli Dövlətini təşkil verməyə namzəd və məmur etdi.

Ağayi Pişəvəri gün ortadan sonrakı cəlsədə öz kabınəsin aşağıda qeyd olunan tərtib üzrə Məclis Milliyyə müərriflik etdilər:

1- Baş vəzir	ağayi Seyid Cəfər Pişəvəri
2- Daxilə vəziri	aqay Doktor Səlamullah Cavid
3- Xəlq Qoşunları vəziri	ağayi Cəfər Kaviyan
4- Fəlahət vəziri	ağayi Doktor Məhtaş
5- Maarif vəziri	ağayi Məhəmməd Biriya
6- Səhiyyə vəziri	ağayi Doktor Orəngi
7- Maliə vəziri	ağayi Qulamriza İlhami
8- Ədliə vəziri	ağayi Yusif Əzima
9- Yol, Post, Teleqraf və Telefon vəziri	ağayi Kəbiri
10- Ticarət və İqtisad vəziri	ağayi rza rəsuli

11 - İş və Zəhmət vəziri təyin olunana kimi o vizarətxanaya mərbut olan işlərə Baş vəzirlik nəzarət edəcəkdir.

Kabınə müərriflik olduqdan sonra ittifaq ara ilə təsvib olub, sonra məclis tərəfindən ağayi Zəynəlabdin Qiyami Divani- Təmiz rəyasətinə və ağayi Firidun İbrahimi Azərbaycan Müdəiyül-Ümumluğuna intixab oldular.

Ağayi Pişəvəri öz dövlətinin bərnəməsini geniş surətdə təşərih edib və Azərbaycan Milli Hökumətinin proqramını (bərnəməsini) aşağıda qeyd olan təfsil üzrə qəraet etdilər.

(«Azərbaycan», şümarə 78, Azər 22, dəkabr 12)

AZƏRBAYCAN MİLLİ HÖKUMƏTİNİN PROQRAMI

Azərbaycan Milli Nazirlər Kabineti, Azərbaycan xalqının illər boyu arzu etdiyi milli muxtariyyətini vücuda gətirmək və bu vasitə ilə Azərbaycan xalqının milli ehtiyaclarını həll edib onu inkişaf və təkamülə sövq etmək üçün aşağıdakı vəzifələri özünün yaxın hədəfi və proqramı təyin edir.

- 1- Milli muxtariyyətimizi dünyaya tanımaq, onun davam və bəqasını təmin etmək üçün ciddi tədbirlər görüb, səlahiyyətdar məqamat ilə müzakirəyə girişmək, İrənin istiqlal və ərzi bütövlüyünə xələl gətirmədən milli dövlətimizi demokratik əsaslar üzrə qurmaq və bu yolda qabağa çıxma bilən çətinlikləri aradan qaldırmaq.
- 2- Milli muxtariyyətimizi möhkəm əsaslar üzrə qurub, onu xalqa yaxınlaşdırmaq məqsədi ilə çox tez bir surətdə vilayət əncümənlərinin seçgilərinə başlamaq və yerli idarələrin nəzarətini onların ixtiyarına vermək.
- 3- Şəhərlərimizin abadlığı üçün yubadılmadan şəhər əncümənlərini, demokratik əsaslar üzrə seçib, onların işlərini düzgün bir surətdə cərəyana salmaq.
- 4- Yerlərdə sağlam azadlıqsevər adamlardan rayon və qəsəbə başçıları seçib, onların vasitəsi ilə keçmiş zalimcəsinə hərəkatlər və xalqı təhqir edici əməllərin qarşısını alıb, bütün ölkədə təhlükəsizlik və asayışı təmin etmək.
- 5- Jandarm və polis idarələrini xain və xalqı əzib fəlakətə sövq edən şəxslərin əlindən çıxarıb, azadlıqsevər və vətənsəvər şəxslərə tapşırmaq və onların işlərini xalqın arzu və ehtiyaclarına mütənasib bir hala salmaq.
- 6- Vergi qanunlarını nəzərdən keçirmək və maliyyə idarəsinin gəlir və xərclərini təftiş etdikdən sonra, çox tez bir surətdə milli büdcə layihəsini Milli Məclisə təqdim etmək. Ümumiyyətlə mali siyasətin gəlir və xərclərin əsasını məmləkətin inkişaf və təkamülü üzərində qurmaq.
- 7- Muxtariyyətimizi, Milli Məclisimizi və Milli Dövlətimizi qurmaq və onun gələcəyini təmin etmək üçün kəndlərdə və şəhərlərdə yaranmış fədai dəstələrini bir mərkəz ətrafında mərkəzləşdirmək, milli xalq qoşunu yaratmaq və bu qoşunun silah və tənzimatını müasir hala salmaq məqsədi ilə ciddi tədbirlər görmək.
- 8- Mədəniyyət və maarif sahəsində dövlətimizin qabağında iki böyük məsələ durur. Birincisi öz milli dilimizi bütün məktəblərdə rəsmi olaraq qəbul və icra etmək, ikincisi isə ümumiyyətlə savadsızlığa qarşı mübarizə aparmaq, pulsuz və icbari təhsili milli yoluna qoymaq. Bunların hamısından çox, Milli Hökumətimizin ali təhsil məsələsinə əhəmmiyyət verib, milli universitet əsasını qurmağa çalışmalıdır.
- 9- Ticarət və iqtisad sahəsində Milli Hökumətimiz birinci növbədə milli sənayeimizə əhəmmiyyət verib, mövcud zavodları düzgün yoluna qoyacaq. İkinci növbədə də yeni zavodlar açmaqla, məmləkətin sənayeinə olan ehtiyaclarını təmin edəcəkdir. Ticarət sahəsində dövlətimiz Azərbaycanın ticarət mərkəzi ola bilməsi üçün tədbirlər görəcək və yollar arayacaqdır.
- 10- Yolların təmir və çəkilməsi də, poçt və teleqraf və telefon kimi əlaqə vəsaitinin genişləndirib, müasir hala salınması hökumətimizin əsasi vəzifələrindəndir.

- 11- Kəndli ilə ərbablar arasında yaranan münaqişələri aradan qaldırmaq üçün qarşılıqlı razılıq şərti ilə, ciddi qanun layihəsi tərtib edib, bu yol ilə kəndli və ərbab məsələsini həll və təsdiq etmək.
- 12- Kəndlərdə və şəhərlərdə gündən-günə artmaqda olan işsizliyin qarşısını almaq üçün dövlət torpaqlarını tezliklə əkinçilər arasında bölüşdürmək. Həmçinin Azərbaycanı tərk edib onun xaricində milli muxtariyyətimiz əleyhinə təbliğat aparalarının da yerlərini zəbt edib kəndlilərin ixtiyarına qoymaq ilə torpaqsız kəndlilər ayaqlandırılmalıdır. Bundan əlavə xalqımızın əksəriyyətini kəndlilərin təşkil etdiyi üçün gələcəkdə Aqrar Bankı elə bir surətdə gücləndirmək lazımdır ki, eliyə bilsin kəndliyə kredit verməklə torpaq məsələsini həll etsin və ərbablar öz istək və rəğbətləri ilə torpaqları kəndlilərə adılanə qiymətə sata bisinlər.
- 13- İşsizliklə ciddi mübarizə etmək üçün ciddi tədbirlər görmək, əlsənayisi, yol işləri, zavodların təsisi, əkinçilik və ticarətin artması vəsaitindən ciddi surətdə istifadə etməyi lazım görür.
- 14- Fəhlə və zəhmətkeşin məişətini düzgün yola qoymaq üçün iş və əmək qanun layihəsini hazırlayıb məclisə təqdim etməli və eyni zamanda işçilərin sığorta edilməsini icbari etmək üçün tədbirlər görməlidir.
- 15- Səhiyyə işinə diqqət yetirib birinci növbədə ümumi və keçici xəstəliklərin qarşısının alınması və xüsusilə kəndlərdə və aşağı sinfə mənsub əhaliyə həkim və dərman çatdırmaqla xalqın səhiyyəsini təmin etməlidir.
- 16- Milli Şura Məclisi tərəfindən bu ana qədər qərara alınmış qanunları, Azərbaycan xalqının həyatına və milli muxtariyyətinə münasib bir surətdə islah edib təzə faydalı layihələr təqdim etmək.
- 17- Xüsusi mülkiyyət haqında Azərbaycan Milli Hökuməti, məmləkətin bütün sahələri üçün xüsusi mülkiyyəti qəbul edib, məmləkətin və xalq iqtisadiyyatının inkişafına və xalqın vəziyyətinin yaxşılaşmasına səbəb olan hər növ xüsusi hərəkətlərə köməy edəcəkdir.
- 18- Azərbaycan Milli Hökuməti, ölkədə yaşayan ümum əhalinin vicdan və inam azadlığına ehtiram edəcəkdir.
- 19- Azərbaycan Milli Hökuməti, Azərbaycanlılarla birlikdə Azərbaycanda yaşayan bütün vətəndaşları xüsusi ilə kürdlər və başqalarını hüquq və qanun qarşısında eyni hesab edir.
- 20- Azərbaycan Milli Hökuməti, mərkəzi İran hakimiyyətini tanımaqla yanaşı bu hökumətin Azərbaycanın muxtariyyətinə müxalif olmayan, Azərbaycan xalqının təsisçilər məclisi və Azərbaycan məclisinin müraciətnamə və qərarlarında qeyd olunan milli hüquq tələblərinə zidd olmayan tədbirləri həyata keçirəcəkdir.

Proqramın ətrafında geniş surətdə müzakirə edildən sonra səsə qoyulub, Azərbaycan Milli Hökumətinin proqramı səs çoxluğu ilə qəbul olundu.

(«Azərbaycan», şümarə 78, Azər 22, dekabr 12)

AZƏRBAYCAN MİLLİ DÖVLƏTİNİN ELAMİYYƏSİ

Azərbaycan Məclis-Millisinin intixab etdiyi Azərbaycan Milli Dövləti İranın istiqlal və təmamiyyətini hişf etməklə bərabər işə şüru etdiyini bu vasitə ilə bütün xəlqə e`lam edir.

Bu e`lamiyyə müntəşir olan gündən e`tibarən malikiyyət-xüsusi məhfuz olmaq şərtilə bütün Azərbaycanda olan dövlət idarələri taze hökumətin təhti-ixtiyarına geçdiyindən ümum dövlət məmurlarına öz vəzifələrini düzgünlük və sədaqət ilə əncam vermələri tapşırılır, və taze dövlətin əmrlərinə itaət edib onun dəsturu ilə rəftar edən karməndlər üçün münasib iş şəraiti vicuda gətiriləcək. İşləməkdən imtina edənlər isə kəmal-ehtiram ilə istədikləri yerə göndəriləcəklər.

Azərbaycan Milli Hökuməti xəlqin səadət və xoşbəxtliyindən ötrü qurulduğı üçün ümum xəlqi fəaliyyətə, düzlüyə, asayiş və əmniyyəti hişf etməyə bir-birilə qardaşvari yaşamağa də`vət edir.

Əmniyyəti ixlal edən və xəlqin mal və canın, namus və həyatına təcavüz eləyənlər, həmçinin dövlət malına xəyanət əli uzadıb dövlət idarələrindən sui-istifadə edənlər və ya dövlət idarələrində xərabkarlıq, müsamihə və öz vəzifəsində kütahlıq etmək kimi xainanə təşəbbüslər büruza verənlər isə xəlqin düşməni hesab olunub və millət və dövlət yanında nifrət və inzicar qazanmaqdan əlavə qanuni məhkəmə vasitəsilə mücazat ediləcəklər.

Hamıdan xəlqə və ölkəyə və Azərbaycanın gələcəyi yolunda ciddiyyət gözlənir, dövlət isə onun şəraitini vicuda gətirməyə çalışacaqdır.

Azərbaycan Milli Vəzirlər Heyəti eyn zəmanda Azərbaycanda məmuriyyətləri olan xarici dövlətlərin diplomasi nümayəndələrinə itila' verir ki, kəma-fissabiq onların beynəlmiləl qanunlar şəraitində olan həq və ixtiyarları kəmal-diqqət və ehtiram olunacaqdır. Həmçinin demokratik dövlətlərin ətbə'inin asayiş və əmniyyətini hişf etmək yolunda Milli Dövlət heç bir fədakarlıqdan xuddarlıq etəmiyəcəkdir.

Bugundən e`tibarən dövlətə mütəəlliq olan mənqul və qeyri-mənqül əmval və həmçinin nəğd və cins və e`tibar Milli Dövlət ixtiyarına geçdikdən onların saxlamağına müvəzzəf olan dövlət məmurları geçmişdə verdikləri təəhhüd və qəbul etdikləri məsuliyyət üzrə onları hişf və hərasət etməyə məcburdurlar. Bu əmvalı heiyfu-meyl edənlər ağır cəzalar ilə mücazat görcəklər.

Artıq Azərbaycan Milli Hökuməti təhəqqüq tapmış, xəlqin iradəsilə Daxili Milli Dövlətimiz vicuda gəlib rəsmi surətdə xəlqimizin arzu və amalını icra etməyə başlamışdır. Xəlq isə öz Milli Hökumətinə var qüvvəsilə müsə'idət göstərib onun fəaliyyəti üçün münasib şərait vicuda gətirəməlidir.

Yuxarıda qeyd edidiyi kimi dövlət var qüvvəsilə əmniyyəti hişf etməyə çalışır. Ona görə xəlq üçün nigaran olmağa heç bir dəlil yoxdur. Hər kəs öz işinə məşğul olmalı, öz istədiyi kimi yaşmalıdır. Bazarı bağlamaq, mədrəsələri tə`til edib vəhşət və iztirab yaratmağın mə`nası yoxdur, hökumət öz bərənaməsini xəlqin ehtiyacatı üzərində qurmuşdur. Ona görə xəlqi narahat edən hadisələrə yol verilməyəcəkdir.

Təsadüfi hadisələrə isə çox tez bir zamanda xatimə veriləcək. Macərəcular, asayışı ixtilal edənlər saleh məhkəmələr tərəfindən mühakimə və şədiddir surətdə mücazat olunacaqlar.

Heç bir pis ittifaq düşməyəcək, heç kəsin hüququna təərrüz olmayacaqdır. Milli Hökumət nəzmiyyə idarəsini taze qüvvələr, vəsi' ixtiyarat ilə gücləndirmişdir. Hərqi-mərc və naəmnliyə artıq meydan

verilməyəcəkdir. Məxsusən mədrəsələrimiz həman sabiq proqramlarını tə'qib etməli, mühəssillərimiz var qüvvələrilə imtahanlara hazırlaşmalıdırlar.

Kəndlərdə və şəhəristanlarda isə ciddi surətdə işə başlanıb adi hal vicuda gələcək və dövlət məmurları Fədailərin ğeyri-məsul əşxasın dəxalti olmadan öz vəzifələrini əncam verməyə qadir olacaqlar. Fədai dəstələri intizam altına alınıb müəyyən mərkəzə tabə' olacaq və bu vasitə ilə hər bir sui-hadisə ehtimalının qabağı alınacaqdır.

Gedin çalışın asudə olun, millətimizin gələcəyi və səadətini təəmin etmək üçün qəbul etdiyiniz vəzifəni sədaqət və iyman ilə əncam verin. Dövlət ümum həmvətənlərdən bunu tələb edər.

O günlərdə Azərbaycan xəlqinin gələcəyi barəsində hər kəs bir cür düşünürdü. Hetta Firqəmizin rəhbərliyi sayəsində vicuda gələn Milli Hökumətə iki ürəkliliklə də baxanlar var idi. Aşağıdakı məqalə o vəqt Firqə sıralarında çalışan bə'zi mürəddəd rövşənfikirlərin nəzərindən bir nümunə olmaq üçün burada dərc edilir. Bu məqalə Azərbaycanın 79-cu nümrəsində «Novruz» isim-müstə'arı altında yazılmışdır.

(«Azərbaycan», şümarə 79, Azər 23, dəkabr 14)

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ MİLLİSİNİN DAXİLİ NİZAMNAMƏSİ

- 1- Azərbaycan Məclis Milli nümyəndələrin yarısından çoxu Təbrizdə olduğu vaxt iftitah olunur.
- 2- Məclis Milli birinci cələsəsi numatəndələrdən ən çox yaşlısının rəyasəti və iki nəfər ən cavan nüməyəndələrin katibliyi ilə açılır.
- 3- Məclis iftitah edildikdən sonra ələni rəy ilə müvəqqəti sürətdə bir rəis və iki katib intixab olunur.
- 4- Bu müvəqqəti heyət fəvrən nüməyəndələrin etibarnamələri və intixabat cərəyani haqqında güzəriş vermək üçün Heyət Nəzarətə danışmaq icazəsi verir.
- 5- Etibarnamələr nəzərdən keçirildikdən sonra məxfi rəy ilə aşağıdakı qərar üzrə 9 nəfərdən ibarət bir daimi heyət intixab olunur.

Heyəti Rəis: bir nəfər rəis, üç müavin, iki katib, üç üzvdən ibarət olur.

Heyət Rəisənin Vəziyyələri

- 1- Məclisin cələsələrini idarə etmək.
- 2- Məclis tətill vaxtında, onun vəzifələrini öhdədar olub dövlət tərəfindən verilən qanun layihələrini azmayış üçün qəbul edib ümumi icalısın təsvibinə yetirmək.
- 3- Heyəti Rəyasəti Məclis, millətin mali və idari işlərini müntəzəm surətdə idarə edib onun illik büdcəsini tənzim və onun gəlir və çıxarını müəyyən edir.

4- Heyəti Rəyasəti Məclis, daxili və idari işlərini dolandırmaqdan ötrü sadə bir idarə və hesabdərliq təşkil edir və onun işlərini müstəqimən öz təhti idarəsində saxlayır.

5- Heyəti Rəyasəti Məclisi Millinin idarə işlərinə nəzarət etmək üçün məclisin bazrəslik idarəsini vücuda gətirir.

6- Məclisin açıq iclaslarında qonaq sifəti ilə hazır olmaq üçün xarici diploması nümayəndələri və ruznımə müxbirləri, həmçinin məclis nümayəndələrinin zəmanəti ilə qonaqlara məxsus dövətnamələr vasitəsilə icazə verilir. Leykən bu şəxslərin müzakirətdə iştirak etməyə və izhar əqidə və ehsasat eləməyə haqları yoxdur.

7- Məclisdə rəisin icazəsi olmadan danışmaq olmaz. Növbədən xaric danışmaq üçün, məclisin xüsusi qərarına ehtiyac vardır.

8- Dəsturdan əvvəl danışmaqdan ötrü də məclis xüsusi qərar qəbul etməlidir.

9- Nümayəndələr növbət ilə danışmalı. Bu növbə münşilərdən biri vasitəsilə qeyd və rəyis vasitəsilə elan olunmalıdır.

Mütəfərriqə Maddələr

1- Məclisin cələsələri iki növ dur: ələni və məxfi

2- Ələni cələsələrdə diplomasi nümayəndələr, ruznamə müxbirləri və tamaşaçılar şirkət edə bilər.

3- Məxfi cələsələrdə şirkət etmək üçün, nümayəndələr və vəzirlər və onların müavvinlərindən başqa kimsəyə icazə verilmir.

4- Məclisin danışıqlarında nümayəndələr və heyəti dövlət üzvlərindən və vəzirlərin müavvinlərindən başqaları şirkət edə bilməzlər.

5- Qonaqlar və ruznamə müxbirlərindən intizami pozmaq istəsələr, rəis onları iclasdan ixrac edər. Hətta onu müvəqqədən saxlandıra bilər. Əgər onun əməli şədidi olursa saleh məhkəmə vasitəsilə mücazat olunur.

6- Məclis cələsələrinin vaxtını təyin etmək heyət rəiysənin vəzifələrindən olduğu halda, nümayəndələrin onbir nəfərinin kətbi təqazasılə də iclas çağırılə bilər.

7- Məclis binasına silah ilə daxil olmaq olmaz.

8- Məclis Milli üzvlərindən iki əsası komision təşkil olunur. Birinci Malliyə komisionu, ikinci Xalq Qoşunları İşləri komisionu.

9- Müddəiyülümumi küll və Rəiysi Təmiz təyin etmək, məclis vəziyfelərindəndir.

Dövlət Təşkili Haqqında

1- Azərbaycan Milli Muxtar Dövləti, məclis vasitəsilə təyin və təsvib olunur.

2- Məclisi Milli də əksəriyyət qazanan fırqənin rəhbəri (lideri) məclis rəisinin dövəti ilə Heyət Dövləti intixab edib təsvib üçün Məclisi Milliyə təqdim edir.

3- Dövlət, yəni qüvayi mücriyyə, məclis yəni qüvayi müqənninədən tamamiylə ayrı olmalıdır.

4- Azərbaycan Milli Dövləti Vizarətxanaları ibarətdir:

1) Baş Vəzir

2) Daxilə vəziri

3) Maliyyə vəziri

4) Xalq Qoşunları vəziri

5) Ədliyyə vəziri

6) Fəlahət vəziri

7) Səhiyyə vəziri

8) Yol, Post- Teleqraf və Telefon vəziri

9) Ticarət və İqtisad vəziri

10) İş və Zəhmət vəziri

11) Maarif vəziri

5- Məsul vəzirləri Baş Vəzir təyin edir. Leykən onun təsvibi Məclisi Millinin vəzifələrindəndir.

6- Heyət dövlət müştərək bir surətdə Məclis Milli qabağında məsul olduğu kimi vəzirlərin tk tək də şəxsən məsuldurlar.

7- Məclis Heyət dövlətdən və tək tək vəzirlərdən sual və istiyzah edə bilər və bu halda vəzirlər cavab verməyə məcburdurlar.

8- Əgər dövlətin təqdim etdiyi layihələrdən biri rədd olunursa vəzir onu islah edib tazadan məclisə təqdim edə bilər.

9- Rəiysi Dövlət vəzirləri müərriflik etdikdən sonra dövlətin proqramını Məclisi Milliyyə təqdim edir. Məclis onun islah ya rədd edilməsində muxtardır.

10- Hər il dey ayının əvvəlinə qədər dövlət ölkənin büdcəsini Məclisi Milliyyə təqdim etməli və məclis isfəndin əvvəlinə dək onu təsvib etməlidir.

11- Məclisi Milli müvəzzəfdir Azərbaycan dövlət ayidatının yüzdə yetmiş beşini Azərbaycanın öz daxili məsarifinə təxis edib yüzdə igirmi beşini dövləti mərkəzi məsarifindən ötrü Tehrana göndərməyə icazə versin.

12- Azərbaycanın dəxli və xərci Azərbaycanda təmərküz tapmalı, fəqət mərkəzi dövlətə təxis olunan qismətlər isə Tehrana göndərilməlidir.

“Azərbaycan” şümarə 79, azər 23, desambr 14

AZƏRBAYCANIN DAXİLİ DÖVLƏT RƏİSİ İLƏ TƏBRİZ PADİGANI FƏRMANDEHI ARASINDAKI QƏRARDADIN MƏTNİ

Çün Azərbaycan daxili dövləti Azərbaycan Milli Məclisi tərəfindən Azərbaycanda əmniyyəti hifz etməyə məmur olmuşdur, aramışı hifz etmək nüqtyi-nəzərindən heçgünə suitəfahüm tövlid etməmək və qardaş qani tökmək üçün üçüncü ləşgər fərmandehi ilə dəfəat ilə müzakirat və müşavirələr olmuşdu.

Bir neçə gün təbadül-əfkardan sonra biləxərə tarix 22-azər-mah səneyi 1324-də pənşənbə günü saat səkkiz-yarım gün ortadan sonra timsar sərtilb Dirəxşani əsləhəni yerə qoymaq üçün müvafiqət və Təbriz padigani ilə həmkarlıq etməyə dayir və Azərbaycan Dövlət Heyəti ilə hövmə də e'lam edib aşığıdakı qərarın əqdinə müvafiq olduğunu izhar etdilər:

1-Təbriz padigani tərəfindən ağayi timsar sərtilb Dirəxşani və Heyət Dövlət Daxili canibindən ağayi Seyid Cə'fər Pişəvəri tə'yin olub və şürut məşəruhəni imza etdilər.

2-Təbriz padigani əfradından heçəks dəsturi-sanəvi sadır olmayınca sərbəzxana mühəvvətəsindən xaric olmayıb və Daxili Dövlət onların vəsail-zindəganisini və onların maaşını fərahəm gətirsin.

3-Silahların külliyyəsi anbarlarda cəm'avərlik olunub Azərbaycan Daxili Dövlət tərəfindən tə'yin olunmuş əşxasın mühafizəsində olmalıdır.

4-Ağayian əfsərəndən hər hankısı öz məsqətülərə'slərinə və ya digər nüqtələrə getmək meylləri olsa müsafirət edəbilərlər və Dövlət-Milli hazırkı ki, imkan və vəsil hüdudunda onların müsafirətini fərahəm gətirsin.

5-Həmkarlığa mayil olan və Azərbaycanın Arteş-Millisində xidmət etmək istəyən əfsərlər, təhlif və mərasim-sövgənd əncamından sonra dövlət Onları xidmətə qəbul edib və onların zindganlıq vəsiləlrini təəmin edəcəkdir.

6-Üstvarlar və gürəhbanlar və sayir əfrad-padigan mərasim-təhlif və sövgənd-vəfədarlıq əncamından sonra, əsləhələr onlara qaytarılacaq və öz sərbəzliq xidmətlərini idaməyə məşğul olacaqlar.

7-Bu qərardad iki nüsxədə təhiyyə olunub ağayi timsar sərtilb Dirəxşani Fərmandeh-Ləşkər 3-Azərbaycan və digər tərəfdən ağayi Seyid Cə'fər Pişəvəri Rəis Dövlət Daxili Azərbaycan tərəfindən imza edilib, mübadilə olunmuşdur.

Üçüncü Azərbaycan ləşgərinin fərmandehi -Sərtilb Dirəxşani (imza)

Azərbaycan Daxili Dövlət Heyətindən -Seyid Cəfər Pişəvəri (imza)

TƏBRİZ PADİGANI ÖZ ƏSLƏHƏSİNİ YERƏ QOYDU

Təbriz padigani əfsər ərşədlərindən mütəşəkkil komisionda əxz olunmuş təsmimlər nəzərən qan tökmək və qardaş qırqını olmamaq üçün, itlafı nüfus-dövlət, tüccar və sayir şəxslərin əmvali dağılmamaq məqsədinə müvafiq dəstur verirəm ki, külliyi Təbriz padigani öz əsləhəsini yerə qoysun və sadır olmuş e`lamiyyəyə müvafiq rəftar etsinlər.

Üçüncü Azərbaycan ləşgərinin fərmandehi

Sərtib Dirəxşani (imza)

3-CÜ LƏŞGƏR SƏRBAZLARININ QAÇMAĞI VƏ MÜTƏVARI OLMAĞI

Azərbaycan Milli Dövlət rəisi və 3-cü ləşgər fərmandehi mabeynində olan qərardadın ikinci maddəsində səriyhən qeyd ediləmişdi ki:

«Təbriz padigani əfradından heçəks dəstur sanəvi sadır olmayınca sərbazxana mühəvvətəsindən xaric olmayıb....»

Qərardad imza olandan sonra bilafasilə ağayani əfsəran sərbazxanani tərək edib, öz mənəzillərinə getdilər və sərbazlar da sərperəstsiz qalıb, bilatəklif sərbazxanadan qaçmağa şüru etdilər. Bədiyhi dir ki, bu xilaf əməl sərbazlıq məqamına tövhin olmaqdan əlavə mümkündür ki, şəhərin əmniyyətinə də əsaslı lətmə vırsın. Binaən-əleyh Heyət-Dövlət-Milli Azərbaycan bu əmrin aqibtindən cilovgirlik etmək üçün əmr verilmişdir ki, fəvri surətdə müəssir iqdamat olunsun və şəhərin əmniyyəti təəmin və hifz olunsun.

Elə təsəvvür vardır ki, bu pişaməd Mərkəzi Hökumətin dəsturundakı axirinci cümlənin nəticəsidir.

DÜNƏN GECƏKİ ATIŞMALAR

Dünən gecə şəhərin hər yerində kamil əmniyyət bərqərar idi və intizamat məmurları tərəfindən çox ciddi iqdamat olunub şəhərin əmniyyəti vicuda gəlmişdir. Dünən gecə bə'zi nüqtələrdə baş verən atışmalar fəqət şadəmanlıq nəticəsi idi ki, 3-cü ləşgərin müqaviməti qurtardığına görə edilirdi.

AZƏRBAYCAN MAARİF VƏZİRİNİN ƏMRİYYƏSİ

NÖMRƏ 1

Azərbaycan Milli Konqresinin təsmimi, Məclise Millinin qərarı və Milli Dövlətin bərnəməsi üzrə Azərbaycan xalqının iradəsi ilə balalarımızın ana dilimizdə təlim və tərbiyə etmək üçün aşağıdakı maddələr nəzərə alınsın:

- 1 - Bütün milli və dövləti mədrşələrdə Azərbaycan dilində təlim və tərbiyə işlərini qurmaq üçün hazırlıq aparılsın.
- 2 - Birinci maddənin icrası üçün Azərbaycan maarif vizarəti cənbində milli tədris kitabları təhiyyə etməkdən ötrü dərş kitabları şöbəsi yaradılsın.
- 3 - Dərş kitablarını təhiyyə edən heyət alim və mücərrəb dəbirlərdən təşkil verilsin.
- 4 - Azərbaycan dilində nəşr olunan bütün dərş kitablarına həmin heyət nəzarət edib öz nəzəriyyəsini maarif vizartinə bildirsın.
- 5 - Dərş kitabları şöbəsində ədəbiyyat - tarix - hesab - fizik - coğrafi və sair qismətlərə aid olan kitablar hazırlansın.
- 6 - Dərş kitabları şöbəsinin rəyasətinə təcübəli və sahib məlumat bir şəxs intixab edilsin.
- 7 - Dərş kitabları şöbəsi beş günə qədər şöbənin bərnəmə və büdcəsini təyin edib təsvib üçün maarif vizartinə versin.
- 8 - Dərş kitabları şöbəsinin məsulları müvəzzəfdır ki, bir aydan gec olmamaq şərti ilə birinci klasdan 4 cü klasa qədər bütün elmi və fənni dərş kitablarını Azərbaycanda təhiyyə edib nəşr olunmasına əncam versin.
- 9 - Bütün milli və dövləti mədrşələrin müdirlərinə dəstür verilir ki, dərş kitabları çap olunub nəşr edildikcə hər klasa aid olan kitablardan istifadə edib bilafasilə ana dilinə tədris başlansın.
- 10 - Lazımdır ki, hörmətli mədrşə müdir və müəllimləri, maarif işçiləri və maarifə əlaqəmənd olan sair ağalar dilimizin və milli mədəniyyətimizin tərəqqi və tovsiasinə əsas və amil olan yuxarıdakı maddələrin icrasına tezliklə iqdām etsinlər.

Azərbaycan Maarif Vəziri - M. Biriya

(«Azərbaycan» şümarə 84, dey 2 , dəkabr 23)

TƏBRİZDƏ AZƏRBAYCAN DÖVLƏT DARÜLFUNUNU TƏŞKİLİ HAQQINDA AZƏRBAYCAN MİLLİ HÖKUMƏTİNİN QƏRARI

Millətimizin arzulrını və Azərbaycan Milli Konqresinin qərarlarını nəzərə alıb Milli və mədəni tərəqqimizi təmin etmək üçün Azərbaycan Milli Hökuməti üzümüzə gələn dərs ilindən vətənimizin mərkəzi Təbriz şəhərində Azərbaycan dövlət darərülfununun təşkilini zəruri saydığı üçün aşağıdakı qərarı qəbul edir.

1-Azərbaycanın Maarif Vizarəti, darülfununun təşkili üçün lazım olan büdcəni tənzim edib bir aya qədər Heyət Dövlətə təqdim etsin.

2-Azərbaycan Dövlət Darülfununi hələlik uç fakültədən ibarət olmalıdır. 1)-Tibb fakültəsi, 2)-Fələhət fakültəsi. 3)-Pədaqoji fakültəsi, ki, buda Tarix və Dil, Ədəbyat, Fəlsəfə, Hüquq, Riyaziət şö'bələrindən təşkil tapmalıdır.

3-Maarif Vizarəti on güün müddətində Azərbaycan Darülfununu üçün lazım olan binani seçib Heyət Dövlətə iltıla' verməlidir.

4-Azərbaycan Maarif Vizarəti indidən darülfununun ustadlar heyətini seçməyə və darülfunun üçün Azərbaycan dilində elmi vəsait hazırlamağa başlamalıdır.

Azərbaycan Milli Hökumətinin Baş Vəziri «**Pişəvəri**»

DİL HAQQINDA AZƏRBAYCAN MİLLİ HÖKUMƏTİNİN QƏRARI

Xəlqimizi dövlət dəstəghına yaxınlaşdırmaq və ümumun ehtiyacatını sadə bir surətdə anlamaq və həmçinin Milli Dili və Milli Mədəniyyətimizin tərəqqi və təkamül yollarını təmizləmək üçün Azərbaycan Milli Hökuməti özünün 16-dei tarixi cəlsəsində aşağıdakı qərarı qəbul etmişdir.

1-Bu gündən e'tibarən Azərbaycanda, Azərbaycan Dili Rəsmi Dövlət Dili hesab olunur. Dövlətin qərarları və rəsmi e'lanlar, həmçinin Xəlq Qoşunları hissələrinə verilən fərmanlar və qanun layihələri mütləqən Azərbaycan Dilində yazılmalıdır.

2-Bütün idarələr (dövləti, Milli, ticarəti və ictimai) öz işlərini Azərbaycan Dilində yazmağa məcburdurlar. Bu dildə yazılmayan dəftər və mədarik rəsmi hesab olunmaıacaqdır.

3-Məhkəmələrdə işlərin cərəyanı təmami ilə Azərbaycan Dilində aparılmalı və bu dili bilməyənlər üçün mütərcim tə'yin olunmalıdır.

4-Azərbaycanın bütün idarə, müəsisə və ticarətxanalarının tabloları mütləqən Azərbaycan Dilində yazılmalıdır.

5-Rəsmi iclaslar və yığıncaqlarda, sükəranlıq və müzakirə Azərbaycan Dilində olmalıdır.

6-Azərbaycanlı olmayıb başqa dil ilə danışanlar və ümumi dövləti idarələrdə xidmət edənlər Azərbaycan Dili ilə yazıb -oxumağı və danışmağı öyrənəməlidirlər.

7-Maarif vizarəti idarə məmurlarını Azərbaycan Dili ilə aşına etmək məqsədi ilə ayri dillərdən sivayı, onlar üçün idarələrin cəbində böyüklər üçün məxsus kilaslar açmalıdır. Bu kilaslarda hazır olanların iş müddəti bir saat azalmalıdır.

8-Azərbaycanda yaşayan başqa millətlər öz işlərini öz ana dillərində aparmağa həqlidirlər. Leikən onlar öz rəsmi e'lanları və yazılarında öz Milli dilləri ilə bərabər Azərbaycan Dilini, rəsmi dövləti dil olaraq, işlətəmilidirlər.

9-Azərbaycanda yaşayan xırda millətlərin xüsusi Milli məktəblərindəki tə'lim öz ana dillərində olduğu halda, Azərbaycan dilinin də tədrisi məcburidir.

10-Azərbaycan Milli Hökuməti maarif vəzirinin məktəblərdə dərslərin Azərbaycan Dilində olması həqqindəki qərarını təsvib və təyiđ edib, mədrəsələrin Milli Dilə keçməsinə bütün müəllim və müəllimələrə bir Milli vəzifə kimi tapşırır.

Azərbaycan Milli dövlətinin baş vəziri « Pişəvəri»

(«Azərbaycan», şümarə 96, dey 19, yanvar 9)

YETİM VƏ SAHABSIZ UŞAQLARIN TƏRBİYƏSİ HAQQINDA AZƏRBAYCAN MİLLİ HÖKUMƏTİNİN QƏRARI

Qərnlər boyu dəvam edən istibdad rejimi və çürümüş irticai vəziyyətin yaratdığı şərait mucibincə millətimizin istiqlalını və gələcək nəsəlimizin əsasını təşkil edən uşaqlarımızın mühüm bir hissəsi yetim və sərperstsiz qalıb insanlığı təhqir edən fəlakət və dilənçilik halında küçə və xiyavnlarda acliq və libassızlıq və cür-bəcür naxoşluqlar vasitəsilə xəzəl kimi saralıb və məhv olub getməkdədirlər.

Azərbaycan Milli Hökuməti xəlqin istifadə və səadətini və həmçinin gələcək nəsəlin təcəddün və səhhət cəhetindən tərqqisini təəmin etmək üçün bu acı hala bir an əvvəl xatimə verməyə iqdəm edib, yetim və biykəs cəvanları küçələrdən yığıb tərbiyyət etmək üçün aşağıdakı qərarı qəbul etmiş və onun tezlik ilə icra edilməsini lazim görmüşdür.

1-Məclis Milli rəisinin iftixari sədarəti altında maarif və səhiyyə vizarətinin nümayəndələrindən Azərbaycanın xeyirxah və millət sevən şəxslərindən ibarət bir heyət intixab edilməli, yetim və bisərperəst uşaqların tərbiyyəsi yolunda ciddi və əməli tədbirlər görmək, onun öhdəsinə qoyulmalıdır.

2-Üçdən 14 yaşına balıq olan və bisərpərəst qız və oğlan uşaqlarını tərbiyə emək üçün birinci növbədə Təbriz şəhərində iki qız və iki oğlan tərbiyəxanası təsis olunmalı və ayrı şəhərlərdə də bu müəssisələrin misli vicuda gətirilməsi üçün müqəddimə vəsaiti təhiyə etməlidir.

3-Üç yaşından aşağı olan səğirləri saxlamaq və onların həyatını təmin etmək üçün Səhiyyə vizarəti vasitəsi ilə pərvəriş evi daha təsis olunmalıdır.

Qeyd-Maarif vizarətinin təsis etdiyi yetimlər məktəbində 400 fəqirin təhsil və tərbiyəsinə imkan verilməli, Səhiyyə vizarətinin səğirlər pərvərişgahında 100 nəfərə balıq körpə qəbul edilməlidir.

4-Səhiyyə və Maarif vizarətxanaları bu müəssisələrin büdcəsini on günə qədər tənzim edib və Dövlət Heyətinə təqdim etməlidir.

5-Məclis Milli rəisinin iftixari riyasəti altında təşkil edilən Heyət (xeyriyə əncüməni) xeyirxah, insaniyətpərvər və maarif sevən insanların köməyi ilə əənə toplayıb bütün yetim, beçara və sahsız uşaqları, həmçinin ayəry mədrəsələrdə təhsil edən yoxsul uşaqların təhsil və tərbiyə vəsaylını hiə etməlidir.

6-Azərbaycan Maarif vizarəti nəzdində təşkil olunan Azərbaycan əncümən-xeyriyəsi Azərbaycanın bütün şəhər və qəsəbələrində öz şö'bəlrini təşkil etməyə çalışmalı, xeyirxah insanların köməyi ilə fəqirlik və beçaralığa xatimə verilməlidir.

7-Azərbaycan əncümən xeyrihs cəvan nəsili fəlakətdən xilas etmək və onun tə'lim və tərbiyəti yolunda böyük əənələr verən və digər köməklər göstərən əşxasın adların ruznamələr vasitəsilə müntəşir edib, millət namına onlardan qədirdanlıq etməlidir.

8-Azərbaycan Milli Hökuməti bütün həmvətənləri, millət üçün nəng və ləkə olan dilənçilik ilə ciddi mübarizə aparmağa də'vət edir və azəraicanın böyük adi və şərəfli şöhrətini xələldar edən bəlanın çox tez bir zəmanda rəf' edilməsi yolunda Milli Hökumət hamıdan himmət tələb edir.

Azərbaycan Milli Hökumətinin Baş Vəziri «Pişəvəri»

(«Azərbaycan», şümarə 96, dey 19, yanvar 9)

AZƏRBAYCAN MİLLİ MƏCLİSİNİN VİLAYƏTLƏR, MAHALLAR VƏ BÖLÜK ƏNCÜMƏNLƏRİ SEÇGİSİ XÜSUSUNDA 13 NÖMRƏLİ QƏRARI

(Birinci fəsil təşkilat)

- 1- Bütün Azərbaycan vilayət, mahallar və bölüklərində, vilayəti, mahal və bölük əncümənləri təşkl olunur.
- 2- Vilayət əncümənləri seçgisi iki ildən bir, mahal və bölük əncümənləri isə ildən ilə tazalanır.

- 3- Əncümənlərin vilayətlərdə iddəsi 25 nəfər, mahallard 25 nəfər və bölüklərdə isə 15 nəfərdən ibarət olmalıdır.
- 4- seçgilər gizli, müstəqim, müsavi və ümumi olmalıdır.
- 5- Əncümən işlərini idarə etmək üçün aşağıdakı tərtib ilə heyət rəisə seçilir: vilayət 11 nəfər, mahal 9 nəfər, bölük 5 nəfər
- 6- Bütün azərbaycanda 20 yaşına çatmış azərbaycanlılar (arvad və Kişi) əncümənlər intixabatında şirkət edə bilərlər.
- 7- Heyət rəisə gördükləri iş haqqında əncümənlərin qarşısında məsuldorlar.
- 8- Yaşı 25 dən az və 70 dən çox olmayan azərbaycanlılar əncümənlərə intixab ola bilərlər.

(İkinci fəsil)

- 9- Əncümənlərin hər biri öz məhəllində Dövləti və Milli idarələrin işlərinə, xüsusən aonların xərclərinə nəzarət etməlidirlər.
- 10- Əncümən dövlət məmurlarından narazı olub və ya onların işlərinə etiraz olduqda mərbutə vizarətxanalara ittila verməlidirlər.
- 11- Əncümən seçgilərinin əməli yolu və cüziyyəti məxsus nizamnamə mücibincə təyin olunur. Daxilə vizarəti nizamnaməni tənzim edib Milli Dovlətin təsvibindən sonra Məclisin təsvibinə təqdim edir.
- 12- Maddədən ibarət olan bu qanun Azərbaycan Məclis Millisinin seçənbə günü 18 dey 1324 tarixli heyət rəisəsinin 9 cu cələsəsində ittifaq ara ilə təsvib olundu.

Azərbaycan Məclis Millisinin Rəisi- Hacı Mirzə Əli Şəbüstəri

“Azərbaycan” şumarə 97, dey 26, janvar 10

AZƏRBAYCAN MİLLİ MƏCLİSİNİN BƏLƏDİYYƏ SEÇGİSİ XÜSUSUNDAKI 14 NÖMRƏLİ QƏRARI

(birinci fəsil təşkilat)

- 1- Tamam azərbaycanın şəhər və qəsəbələrində tam bir demokratik üsulu ilə məxfi, müstəqim, ümumi və müsavi bələdiyyə seçgisi icra olur.
- 2- Bələdiyyə əncümənləri 4 dərəcəyə təqsim olunur:
  - a- Təbriz, hökumət mərkəzi,

b- əvəllinci dərəcə şəhərlər, fərmandarlıq mərkəzi

c- ikinci dərəcə, mahal mərkəzi,

d- bölük mərkəzi.

3- Bələdiyyə əncüməninin üzvlərinin sayı aşağıda yazılan qərar üzrə olmalıdır:

a- Mərkəzi hökumətdə 65 nəfər, Fərmandarlıq mərkəzində 47 nəfər, Mahal mərkəzində 31 nəfər, Bölük mərkəzi 25 nəfər.

4- Bələdiyyə əncüməni öz işlərini idarə etmək üçün ümumi iclasda məxfi rəy ilə heyət rəisə intixab etməlidir.

5- İcraiyyə heyətinin sayı mərkəzdə 17 nəfər, fərmandarlıq mərkəzində 11 nəfər. Mahal mərkəzində 9 nəfər, bölük mərkəzlərində 7 nəfərdən ibarət olmalıdır.

6- Heyəti amilə, icraiyyə heyətinin qarşısında məsul olduğu kimi, icraiyyə heyəti də bələdiyyə əncüməninin qarşısında məsul olmalıdır.

7- Bələdiyyə əncüməninin dövrəsi bir il olacaqdır.

8- Bələdiyyə rəisi, müavin və iki münşiləri, ümum bələdiyyə əncüməninin üzvləri tərəfindən seçilir.

Təbsirə- İgirmi yaşına çatmış arvad və kişi intixab olub və aintixab edə bilər.

(İkinci fəsil- vəzifələr)

9- Bələdiyyəyə məربut olan işlərin müqərrəratı (şəhərin əvariz, tikinti işləri, su mövzui, ışıq işləri, nəzafəti və geyrə) icraiyyə heyəti tərəfindən tənzim edilib və bələdiyyə əncüməninin ümumi iclasında təsvib olunmalıdır.

10- Bələdiyyə büdcəsinin tənzimi və təsvibi və bələdiyyə məxaricinin nəzarəti əncümənin vəzifələrindəndir.

11- Bələdiyyəyə mütəəliq olan əmlakın satışı və bələdiyyənin ehtiyaclarını təmin etmək üçün əmlak müamiləsi, bələdiyyə əncüməninin vəzifələrindəndir.

(üçüncü fəsil, mütəfərriqə maddələr)

12- Bələdiyyə əncümənlərinin seçgi şərtlərinin təyini üçün bu qanuna məربut olan başqa cüziyyəti müəyyən etmək, ayrı nizamnamə mücibincə tənzim olub, dövlət təsvibindən sonra Məclis Milliyə, təsvib üçün göndərilir. 12 maddədən ibarət bələdiyyə seçgisi qanunu Azərbaycan Məclis Millisinin seçənbə günü 18 dey 1324 tarixli heyət rəisəsinin 9 cu cələsəsində təsvib olundu.

Azərbaycan Məclis Millisinin Rəisi- Hacı Mirzə Əli Şəbüstəri

Azərbaycan Məclis Millisinin katibi, m. Vilai

“Azərbaycan” şümarə 97, dey 20, yanvar 10

AZƏRBAYCAN MİLLİ HÖKUMƏTİNİN QƏRARI

Tehran hökumətinin xainanə siyasəti nəticəsində Azərbaycanın bütün şəhər və kəndlərində vücuda gələn mali və ticarəti böhran gündən günə şiddətlənməkdə və nəticədə ümum Azərbaycan xalqının iqtisadi həyatı şədidən müxatirəyə düşməkdədir.

Bu əsəfnak halı müşahidə edən Azərbaycanın tüccar, kəsbə və malikləri mükərrər surətdə kətbən və şifahən Milli Hökumətə müraciət edib təcili əlac istədikləri və Milli Hökumətin əlində olan geniş məlumat icab edir ki böhranın qabağını almaq üçün ciddi tədbirlər görüb Azərbaycanın ticarət malları üçün bazar axtarsın. Bu mövzu milli dövlətin bərnaməsində və xalqın nümayəndələri tərəfindən təsdiq və qəbul edilən başqa sənədlərdə daxılı qeyd edilmişdir.

Azərbaycan xalqını bundan artıq Tehran hökumətinin oyunlarına qurban etmək olmaz. Tez ya gec gərək iqtisadi böhran xatəmə tapsın. Bunun üçün Milli Hökumət müstəqimən xarici ölkələr ilə ticarət münasibəti vücuda gətirməli və bu münasibəti ticarəti peymanlar vasitəsi ilə düzgün yoluna qoymaq qəsdilə Milli Hökumət özünün 24 dey tarixli cələsəsində tüccar və ərbabların müraciətnaməsini dəqiq mütaliə edib və bu xüsusda aşağıarı qərarı qəbul etdilər:

1 – Ticarət iqtisadi vəzirinin rəyasəti altında iqtisad və maliyyə vizarətxanalarının alirütbə və xibrə məmurlarından bir komisiyon intixab olunsun. Bu işə lazım olan ittilaat və mədariki toplayıb çox tez bir zamanda işə başlasın və səlahiyyətədar xarici məqamat ilə danışığa girişsin.

2 – Bu peymanı Azərbaycan üçün daha mənfəətli bir surətdə həll etmək məqsədilə ticarət və maliyyə vizarətləri Azərbaycanın varidat və sadiratını dəqiqən müəyyən edib onların kamil amar və ehsaiyyəsinilə bir həftəyə qədər Heyət Dövlətə təqdim etsinlər.

2 – Azərbaycan sadirat mallarının həqiqi ərzisinin müəyyən etmək üçün ticarət vizarəti maharibədən əvvəlki qiymətləri bir daha nəzərdən keçirib, məşruh və müfəssəl bir surətdə ittilaat toplansın və yuxarıda qeyd edilən komision ixtiyarına qoysun.

3 –Xarici ölkələrlə müstəqim ticarət peymanını əməli və qanuni surətdə tənzim və icra etmək üçün qanun layihəsi hazırlanıb Məclis Milli nəzərinə yetirilsin.

Azərbaycan Milli Hökumətinin baş vəziri - Mir Cəfər Pişəvəri

« Azərbaycan», şümarə 101, dey 25 , yanvar 15

MƏCLİS MİLLİMİZİN RƏYASƏT HEYƏTİNƏ

Məlum olduğı üzrə Məclisə Milli və Milli Hökumətimiz özünü Məclisə Müəssisan elan edən Konqreyi Millinin qərarı üzrə təşkil olunub işə başlamışdır. Bu işə kafi deyildir. Lazım gəlir çox tez bir zamanda ölkənin üsul idarhsını və dövlət təşkilatını demokratik əsaslar üzrə qurmaq üçün Məclisə Müəssisan dəvət edililə qanun əsasi yazılsın. Ona görə Məclis nümayəndələrindən aşağıda adları qeyd olunan 15 nəfrin imzası ilə bir layihə hazırlanıb məclisə təqdim olunur və iki fovriyyətlə onun müzakirə və təsvib olunması təqaza

edilir. Məclis nümayəndələrindən ağayan: Əli Maşınçı – Atəşxan Bəyat Maku - Əbdülhüseyn Əhmədi - Rəhimzadə Badkubəci – Əbdüləli Pəjuhidi - Çavuşı - Dadaş Təqizadə - Həsən Zəfiyri - Rəssam Müvəzzəzadə - Davud Georgiyan - Şahın - Pənbei - Mərfət Səfayi - Hilal Nasiri – Pişnəmazi.

MƏCLİS MÜƏSSİSAN VƏ QANUN ƏSASI HAQQINDA MƏCLİS MİLLİNİN TƏSVİB ETDİYİ QANUN LAYİHƏSİ

1- Azərbaycanın Məclis Millisi ölkənin demokratiya üsul üzrə idarə edilməsi lüzumunu nəzərə alıb qanun əsası (konstitusion) layihəsi tənzim etmək üçün Milli Hükumətimizin baş Vəziri Aqayi Mir Cəfər Pişşəverinin sədarəti və aşağıda adları qeyd olunan əşxasın üzvlüyü ilə 15 nəfərdən ibarət bir heyət intixab edir:

Aqyan: Diybaian, Məhəmməd Əziyma, Sadiq Padəqan, Firiydun İbrahiymi, Zeynəlabdin Qiyami, Xanım Şəms Ciddi, Əbdullah Rəhiymi, İsmail Şəms, Doktor Cavid Məhtaş, Atəş Bəyat Maku, Simon Mıqırdıçıyan, Xanım Əfiyə Turki, Əbdüləli Pəjuhiyə, Şeyx Musa Kəyani.

Bu heyətə tapşırır ki, bir ayın müddətində Azərbaycanın əsası qanununun (konstitusion) layihəsini tənzim edib Məclis Milliyə təqdim etsin.

2- Xalqın nəzərini bilmək və vətənpərəst əşxasın fikrindən istifadə etmək üçün layihə Məclis Müəssisan təşkilindən qabaq qəzetlərdə yazılıb, ümumun nəzərinə yetişsin və əşxasın göstərişlərini toplayıb istifadə etmək üçün qanun əsası tənziminə məmur olan heyət tərəfindən müəyyən bir komision təşkil olunsun.

3- Əsası qanunlar təhiyyə və tənzim edilirkən Azərbaycan milli, mədəni, siyasi, aiqtisadi və ictimai vəziyyəti nəzərdə tutmaq ilə bərabər onun hər cəhətdən tərəqqi etməsini təmin etmək üçün xarici ölkələr ilə azadanə əlaqə və xüsusən ticarət rabitəsi yaratmaq vəsiylələri layihədə daha aydın və daha açıq bir surətdə göstərilməlidir.

Azərbaycan Məclis Millisinin Rəisi- Hacı Mirzə Əli Şəbüstəri

“Azərbaycan” şumarə 102, dey 26, janvar 16